

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG

maart 2020 - jaargang 46 - nummer 1

Hak-al

- ***Jaarverslag 2019***
- ***Vogelwaarnemingen 2019***
- ***NVWC 45 jaar jong***
- ***en Opentuinenfietstocht***

Het Oortdeel

Louis van Oort
Lvanoort@planet.nl

Crisis

We leven in een regelrechte crisistijd. Dat is althans het beeld dat al maanden, en in sommige gevallen zelfs jaren, opdoemt uit de media. De stikstofcrisis is al een half jaar niet weg te slaan uit de krantenkolommen. Verder kreeg ons arme landje de PFAS-crisis voor de kiezen, zijn we al min of meer gewend aan de klimaatcrisis, en was daar tot overmaat van ramp ook nog eens de huwelijkscrisis van Marco Borsato. Dat laatste heeft verder geen zak met de natuur te maken, dus dat laat ik nu even zitten.

Maar crisis is het. Ook in (social) medialand. Boer en bouwer staan lijnrecht tegenover natuur- en klimaatdrammers, die die hardwerkende beroepsgroepen alleen maar demoniseren. Er is helemaal geen crisis! Alles wordt zwaar overtrokken. Laat die mensen gewoon hun werk doen, want het valt allemaal best mee.

Tsja....

Degenen die beweren dat er wel degelijk van alles mis is, krijgen hun boodschap maar moeilijk over het voetlicht. Dat is ook niet zo gek als je steeds met nogal abstracte wetenschappelijke modellen aankomt om de ellende aan te tonen. "Van modellen krijg je rellen!" wordt er dan geschreeuwd. Nee, hiermee krijg je de ontkenner niet in je kamp.

Ik moet eerlijk zeggen dat dat ook lastig is op die manier. Kijk eens naar deze willekeurige quote uit een van de vele stikstofonderzoeken: "In de periode 1993-2004 zijn de gemeten ammoniakconcentraties minder gedaald dan de berekende emissies: ze zijn met circa 35 procent gedaald. En in de periode 2005-2014 zijn de concentraties niet gedaald, maar gestegen."

Taalkundig geen speld tussen te krijgen en ook niet totaal onbegrijpelijk, maar het komt niet binnen. Het komt gewoon niet binnen.

Is er eigenlijk wel een manier dan om de polarisatie te doorbreken? Om aan voor- en tegenstanders duidelijk te maken wat er daadwerkelijk aan de hand is?

Ja, die manier is er. En eigenlijk ligt het nogal voor de hand. Zelf zie ik al jaren overal in de natuur de effecten

van het stikstofoverschot. Hoe ernstig die gevolgen vaak zijn, realiseerde ik me echter pas goed toen ik onlangs als redactielid een artikel moest beoordelen voor het blad *Vlinders* van de Vlinderstichting. Dat ging over de kleine heivlinder, die hard op weg is uit te sterven in Nederland. Zelfs in zijn laatste bolwerkjes (op de Veluwe) houdt hij amper meer het hoofd boven water. Een van de oorzaken: stikstof. De stikstof verzuurt de bodem, waardoor de mineralen zoals calcium, kalium en magnesium in de bodem oplossen en uitspoelen met het regenwater om nooit meer terug te komen. Op een gegeven moment zijn deze mineralen vrijwel op en wordt het erg zuur. Als dat het geval is, gaat ook aluminium in oplossing en dat is giftig voor veel bodemleven en planten. Je hebt dan een bodem met veel stikstof maar heel weinig andere stoffen die planten en dieren nodig hebben (zoals calcium en kalium) en die voor veel soorten ook nog eens giftig is. Alleen als we nu allerlei gesteente uit Scandinavië halen en vermalen en dat in poedervorm uitstrooien, krijgen we wat mineralen terug. Een ontluisterend idee. Maar het maakte mij wel duidelijker dan ooit dat het zo echt niet langer meer kan.

Stomtoevallig kon ik deze nieuw verworven kennis diezelfde dag nog inzetten, toen ik in een Twitter-discussie verzeild raakte met een nogal uitgesproken crisisonkenner. Na zijn 'overtrokken onzin-dit' en 'wetenschappelijk geneuzel-dat' schetste ik hem het voorbeeld van de kleine heivlinder. Nu zal ik niet beweren dat hij hierdoor op slag een stikstofgekkie werd, maar zijn toon was wél op slag vele malen milder. Er sluimerde zelfs iets van - je verwacht het niet van zulke hardkoppen - begrip door in het vervolg van onze dialoog. Ook in de dagen daarna was hij opvallend gematigd op social media. Althans wat de stikstof betreft. Asielzoekers konden uiteraard nog steeds de tering krijgen.

Ik begin te klinken als een evangelist, maar één ding wist ik nu zeker: als we met z'n allen nog iets willen doen aan de soms verschroeiende verdeeldheid, moet de dialoog in het teken staan van duidelijkheid. Geen grote schimmige getallenmassa's, jargonbrij en grafieken, maar concrete en vooral begrijpelijke en indringende voorbeelden. Dan kunnen we ons tenminste weer bezighouden met gezellige crises als het huwelijk van een BN'er. 🦋

Kleine heivlinder, Kootwijkerzand, foto Kars Veling

Voorplaat: Grote zilverreiger, foto Jouke Altenburg

In dit nummer

- 2 Het Oordeel: Crisis
- 4 Van het bestuur: NVWC 45 jaar jong
- 5 Oproep Special Mijn tuin
Is jouw tuin ook een natuurparadijsje?
- 6 **Jaarverslagen 2019**
- 6 *Insectenwerkgroep*
- 9 *Bijenbrigade Parkstrook*
- 10 *Vogeltellingen & -onderzoek*
- 17 *Vogelwaarnemingen*
- 22 *Nestkastenwerkgroep*
- 24 *Jeugdgroep*

- 25 Elsenbosje geknot
- 26 **Rubrieken**
- 26 *Waar komt die naam vandaan? Groene specht*
- 28 *Aha, op die manier!*
- 29 *Bij de poot*
- 30 *Groentje ontgroent*
- 32 *De focus op – Ada Wille*
- 34 Opentuinenfietstocht
- 35 Colofon
- + *Oproep rubriek: Aha op die manier!*
- 36 Agenda NVWC

www.nvwc.nl

Van het bestuur

bestuur@nwwc.nl

45 jaar jong

door Kars Veling

Het is feest, want de NVWC bestaat 45 jaar. In 1975, in maart was de oprichtingsvergadering in de huiskamer van Zandstraat 32a. Doel was om de jeugd liefde en waardering voor de natuur bij te brengen en om onderzoek te doen naar, met name, de vogels rond Culemborg. En we zijn nog steeds 'alive and kicking'. Sterker nog: we zijn nog nooit zo groot geweest als nu! Inmiddels hebben we een club met 400 leden en hebben we drie speerpunten: natuurstudie, natuurbescherming en zoveel mogelijk mensen in contact brengen met de mooie natuur rond Culemborg. Ook in dit jubileumjaar gaan we daar voor.

We hebben al wat gebrainstormd over de activiteiten in dit jubileumjaar en een paar dingen staan al in de steigers. Zo komt er een boekje uit met de mooiste bijdragen van Ellen Geleedst 'Waar komt die naam vandaan?' Met foto's van Paul van Veen. Op 12 juli is er een fietstocht langs natuur in Culemborgse tuinen. We werken daarbij samen met NME Culemborg, dat op kinderboerderij De Heuvel op die dag ook een project draait over biodiversiteit in de tuin. Elders in deze Hak-al leest u hier meer over.

Natuurfeestdag, SAVE THE DATE! 29 augustus
Zaterdag 29 augustus wordt het grote verjaardagsfeest van de NVWC. Op deze dag zijn we op allerlei manieren in en met de natuur bezig vanaf ons clubhuis De Steenuil Er zijn veel wandelingen, excursies, expedities en struintochten door de uiterwaarden, een pubquiz, een fotowedstrijd, kinderactiviteiten, speurtochten en lekker eten en drinken! Waarschijnlijk sluiten we de dag af met een heerlijke gezamenlijke maaltijd. Als het weer meezit, kan dat heerlijk buiten. Zet deze zaterdag maar vast met bloemetjes en vlaggetjes in je agenda!

Hoe was 2019 voor het bestuur?

Deze Hak-al staat vol met jaarverslagen van de werkgroepen en daaruit zien we hoe actief de NVWC en de NVWC'ers weer zijn geweest het afgelopen jaar. Ook het bestuur heeft niet stil gezeten. Doorlopende zaken zijn bijvoorbeeld onze relatie met de gemeente. Regelmatig is er overleg en tussendoor zijn er allerlei informele contacten. Niet altijd gaat alles zoals wij zouden willen, maar we hebben wel vertrouwen in onze contactpersonen en het gemeentebestuur. Er is echt wil om aandacht te geven aan biodiversiteit in Culemborg, aan de wilde planten en dieren die in onze stad kunnen leven. De afgelopen jaren was er veel te doen rondom de Redichemse Waard, maar 2019 was relatief rustig. Het wachten is op een onderzoek dat wordt uitgevoerd naar de waarde van diepe plassen en als daarvan de resultaten bekend zijn, zullen er weer nieuwe ontwikkelingen gaan optreden. Daar zitten we, en met name Yme Jan en Martin, bovenop. Nieuw was de grote aandacht voor windmolens in en bij ons werkgebied. Eerst was daar het windmolenpark in Houten en in de loop van het jaar werden ook de Culemborgse plannen concreter. De NVWC is gevraagd deel te nemen aan de gebiedstafel en dat betekent dat we regelmatig overleggen met de initiatiefnemers van de windmolens en omwonenden, grondeigenaren, de werkgroep Tegenwind en anderen. Dit jaar zal duidelijk worden of en zo ja waar en hoeveel windmolens er zullen worden geplaatst. 🦉

NATUUR- EN VOGELWACHT C'BOURG WERKT AAN VOGELINVENTARISTIES

Gekr. Roodstaart.

In het kader van het Atlasproject, dat wil zeggen het om het bestaande van alle broedvogels in Nederland, heeft de natuur- en vogelwacht Culemborg, vier vakken van 5 x 5 km voor zijn rekening genomen. Deze vier vakken zijn weer verdeeld onder drie districten: de noordelijke, de oostelijke en de zuidelijke. Wie zijn medewerking aan dit veldwerk wil verlenen kan zich in verband stellen met Arno Bos, Molenwal 45, Culemborg, tel. 03450-5153.

Omdat dit project vrij eenzijdig is, kan vrijwel iedereen, die enige moeite is dit soort dingen heeft, ertoe meewerken.

Verder voorzien wij alle landbouwers en landeigenaren, en deze medewerkers die zich kunnen inzetten voor de verrijking van het gebied. Dit om het onderzoek naar te kunnen afmaken. Meestal zullen drie broedende vogels zijn.

Andere aspecten van de natuur- en vogelwacht Culemborg zijn de plantengroepen op de heidevelden.

De plantengroep wil zich vooral inzetten voor het behoud van plantensoorten in de Redichemse Waard, Dieblik en Basse de Apollon.

vanaf het Postkantoor van het Jach onder leiding van Leo van Kooij en Gerard van Zuylen.

Zaterdag 12 april: Een excursie naar Deltalooze de Dieblik richting Schoneveldweg. Vertrek om 8.00 uur vanaf het postkantoor aan het Jach onder leiding van Leo van Kooij en Gerard van Zuylen. Nieuw inlichtingen: Arno Bos, Molenwal 45, tel. 03450-5153.

DONDERDAG 13 MAART 1975

Natuur- en Vogelwacht Culemborg opgericht

Op 5 maart werd een plaatselijke natuur- en vogelwacht opgericht. Deze natuur- en vogelwacht staat open voor jongeren vanaf 12 jaar die belangstelling hebben voor de natuur.

Het ligt in de bedoeling elke week een excursie te houden naar een natuurgebied in de omgeving van Culemborg, in een later stadium zullen er kampjes en weekenden worden gehouden in natuurgebieden buiten de gemeente.

Op vrijdagavond 21 maart wordt er voor belangstellenden een kennismakingavond gehouden bij Gerard van Zuylen Zandstraat 32a, Culemborg.

Zaterdag 22 maart vertrekt er om 7.00 uur vanaf HET JACH (heidevelden) naar de natuurwacht Culemborg, waarbij een ieder welkom is.

Verder is er een groep (met wat meer ouderen) die zich bezig zal houden met diverse inventarisaties in gebieden om Culemborg. Voor beide groepen kunt u voor inlichtingen terecht bij het contactadres: Arno Bos, Molenwal 45, Culemborg, tel. 03450-5153.

Oproep Special Mijn tuin

Is jouw tuin ook een natuurparadijsje?

Van de redactie

De redactie heeft het plan opgevat om het volgende (zomer)nummer van Hak-al in het teken te stellen van 'Natuur in de tuin'. Tuinen kunnen een waardevol leefgebied en toevluchtsoord voor tal van soorten planten en dieren zijn. Juist in deze tijd, in het dichtbevolkte Nederland waarin de natuur zo sterk onder druk staat, leveren afwisselende en natuurlijk ingerichte (moes)tuinen en erven, en zelfs ook de kleinste groene balkonnetjes een niet te verwaarlozen bijdrage aan de biodiversiteit. Het besef groeit verder dat volledig bestrate tuinen niet alleen slecht zijn voor de waterhuishouding in steden, maar ook weinig te bieden hebben aan vogels, insecten en andere organismen. Met nestkastjes, voeder tafels, bijenhôtels, vlinderplanten en bessenstruiken proberen steeds meer tuinierders de natuur dichterbij te halen. Dat betekent ook de teugels in de tuin een beetje laten vieren en de bladblazer, de grasmaaier en de schoffel wat vaker laten staan. De tuin wordt wat minder strak en netjes aangeharkt, waar egels, mussen, slakken, padden, bijen en vlinders maar wat blij mee zijn. Er valt volop te genieten van natuur direct bij huis!

Wij hebben het sterke vermoeden dat het merendeel van de NVWC-leden met een tuin behoort tot deze categorie laissez faire-tuinierders. Mooie faunawaarnemingen komen bovendien vaak uit de eigen tuin van leden. En ook onze Tuin- en kluswerkgroep onderhoudt een fraaie natuurtuin bij het clubhuis De Steenuil. De redactie wil in de Hak-al Special daarom graag aandacht besteden aan kleine en grote natuurparadijsjes op het eigen erf van leden of andere natuurliefhebbers in Culemborg en omstreken. Het maakt niet uit of je een klein tuintje of balkon hebt of grootgrondbezitter bent! We denken bijvoorbeeld aan verhalen, gedichtjes, anekdotes, onderzoeksverslagjes, waarnemingen, foto's, tuinsoortenlijstjes etc. Ook voorbeelden van natuurtuinontwerpen, tips voor een natuurlijker tuin, bouw instructies van bijenhôtels, nestkasten, voertafels, mussenvides enzovoort en de ervaringen daarmee zijn welkom. Meld even vooraf welke kopij je wilt leveren en stuur deze vóór

17 augustus 2020 op naar gabriellevanappeldoorn@ziggo.nl (tekst) en hakalopmaak@gmail.nl (fotomateriaal via Wettransfer).

Op 12 juli staat bij de NVWC de biodiversiteit in tuinen centraal tijdens de **Opentuinenfietstocht**. Lees meer hierover op pagina 34. 🐝

Insectenwerkgroep

Bijeenkomst met lunch links en jeugdexcursie

door Anja de Wit
met medewerking van Margreet de Nie en Karin Verspui

De insectenwerkgroep bestaat uit een groep liefhebbers van insecten. De meeste nadruk ligt op vlinders en libellen, maar er wordt ook het nodige gedaan aan bijen, zweefvliegen, sprinkhanen, kevers en wantsen. Ieder doet wat hij/zij het leukst vindt. Iedereen die geïnteresseerd is in insecten is welkom. Aanmelden kan via insectencoor@nvwv.nl.

Binnen de insectenwerkgroep wordt veel aan monitoring gedaan. Gedurende meerdere jaren achtereen worden dagvlinders, nachtvlinders en libellen gemonitord volgens een vaste methode op vaste plekken. Deze gegevens gaan naar de landelijk meetnetten van de Vlinderstichting in samenwerking met het CBS. De insectenwerkgroep heeft in 2019 vijf nieuwe leden kunnen verwelkomen. De voorjaarsvergadering vond plaats in de tuin van onze werkgroepcoördinator Karin. Dit combineerden we met een gezellige lunch van door iedereen zelfgemaakte en meegebrachte gerechtjes waar we buiten in het zonnetje van genoten. Karin heeft in januari namens de insectenwerkgroep de werkgroependag bezocht die de Vlinderstichting organiseerde. Hier werd insectenkennis gepresenteerd en uitgewisseld met andere werkgroepen.

Het jaar 2019

Net als in 2018 was het in 2019 weer droog maar omdat tussendoor af en toe toch een buitje viel, droogde de vegetatie iets minder ver uit dan in het voorgaande jaar. De maanden april en mei waren wat koeler dan in 2018.

Dagvlinders

Dit jaar kende Nederland een invasie van distelvlinders. Ook rondom Culemborg werden er vele gezien. De distelvlinder is een trekvlinder die in Afrika overwintert. In het voorjaar trekt deze vlin-

der naar Noord-Europa waarbij de weersomstandigheden en het voedselaanbod bepalend zijn waar ze terechtkomen. In juni werden de eerste vlinders gespot. Naarmate de zomer vorderde, werd het aantal distelvlinders zo groot dat deze soort de winnaar werd van de tuinvlindertelling die in het weekend van 1 en 2 augustus werd gehouden. Het was ook de vlinder die veel werd waargenomen tijdens de dagvlinderexcursie die door de insectenwerkgroep op 31 augustus in de Everdingerwaard werd georganiseerd. In 2019 zijn in en om Culemborg zeven vlinderroutes gelopen. Twee in de Baarsewaard, één in de Zump, één bij Caetshage, twee in de wijk EVA-Lanxmeer en één in de Regulieren. De routes zijn goed gelopen.

Dit jaar werd voor het eerst het scheefbloemwitje in een Culemborgse tuin waargenomen. Deze vlinder lijkt op een klein koolwitje maar het verschil zit hem in de hoeveelheid zwart op de vleugelpunt, en de manier waarop dat is verdeeld. In 2015 werd de vlinder voor het eerst in Nederland waargenomen in Zuid-Limburg maar hij begint zich nu verder in Nederland te verspreiden waaronder dus Culemborg.

Nachtvlinders

In 2018 is gestart met het inventariseren van nachtvlinders in de tuin van de Steenuil. Deze inventarisatie is in 2019 voortgezet met een frequentie van één keer per maand. Met laken en smeer werd in totaal acht keer in de periode van april tot in oktober geteld. Tegelijkertijd werd ook steeds een aantal bomen ingesmeerd. Er werden vele soorten waargenomen maar de aantallen waren iets kleiner dan in 2018.

Daarnaast werden door leden van de insectenwerkgroep op zes locaties (drie in Culemborg, twee in Tricht en één in Buurmalsen) nachtvlinders geteld met behulp van nachtvlindervallen. Ook werd dit seizoen geëxperimenteerd met vangemmers die de Vlinderstichting heeft ontwikkeld en waarmee het mogelijk is om op afgelegen plekken te monitoren. Na telling en determinatie werden alle nachtvlinders weer losgelaten. Per vanglocatie werd tussen de 6 en 26 keer de nachtvlinderdial geteld. Mede doordat Vlinderstich-

Kleine parelmoervinder in natuurgebied Plateaux

ting-medewerker Jurriën van Deijk in maart nog een lezing voor de insectenwerkgroep gaf over het determineren van moeilijke soorten, lukte het om de nachtvlinders allemaal op naam te brengen. In totaal werden op de zes nachtvlinderlocaties 3.243 macronachtvlinderexemplaren aangetroffen en gedetermineerd. In sommige vallen werden grote aantallen eikenprocessierupsen aangetroffen wat een toename was ten opzichte van 2018. Daarnaast zagen we ook de kadeni-stofuil en de maansikkeluil; soorten die in voorgaande jaren zelden werden waargenomen.

Op 16 juni werd de 1.000-soortendag gehouden in de Redichemse Waard waar de insectenwerkgroep ook aan meewerkte. Rosina, Anja en Carolien hebben daar op de avond van 15 juni gestaan met een lamp en een laken en zagen daar 30 nachtvlinders. Op 16 juni zochten meerdere leden van werkgroep naar dagvlinders en libellen maar ook naar sprinkhanen, wantsen, vliegen en kevers.

Traditiegetrouw werd ook weer stil gestaan bij de Nationale Nachtvlindernacht op 31 augustus. Kars had een lamp en laken opgesteld bij de Steenuil waar ca. twaalf mensen op af kwamen. Die nacht werden ongeveer 40 verschillende nachtvlinders waargenomen.

Op 28 september zetten Gijsje en Karin de nachtvlinderdial bij de Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden in Schoonrewoerd. Deze val werd tijdens de open dag geleegd en bezoekers vergaapten zich aan de vangst van 142 vlinders verdeeld over 12 soorten waarbij de maansikkeluil het talrijkst was. Er draaide ook een presentatie met soorten die eerder in de nachtvlinderdial in Tricht gevangen waren. In de tuin van Wim Rubers werd de rups van het zeldzame vlasbeukiltje gevonden. Dit is een bedreigde nachtvlindersoort van de Rode lijst die in het werkgebied van de NVWC nooit eerder was gezien.

Libellen

Door de werkgroep zijn in 2019 zes libellenroutes gelopen (één keer in de twee weken gedurende 20 weken) namelijk in de Regulieren, het Tichelterrein in Buren, EVA-Lanxmeer en in de Zump (twee routes). Helaas zijn er ook dit jaar geen groene glazenmakers gezien in de Regulieren. Daar werden in september wel veel bruine winterjuf-

fers gezien.

Naast het lopen van de monitoringroute voor libellen in het Tichelterrein, ging de insectenwerkgroep samen met de jeugdgroep op 15 juni naar de Regulieren op zoek naar libellenhuidjes en waterbeestjes. Ewoud had alle kennis in huis om samen met Karin alle vondsten op naam te brengen. Van de vroege glazenmaker werd de larve gevangen, het huidje gevonden en ten slotte vloog ook een volwassen exemplaar langs. Verder werden o.a. salamanderlarven, dikkopjes en spinnende watertorren gevonden. Karin deed op 6 juni nog een bijzondere waarneming in de Regulieren van de bruine korenbout die daar voor het eerst werd gezien.

Bijen en hommels

Op 18 mei ging de jeugdgroep op zoek naar hommels en bijen in de Steenwaard. Tegelijkertijd ging de insectenwerkgroep op excursie naar het Tichelterrein in Buren. Onder leiding van Antonie Stip van de Vlinderstichting verdiepten ze zich in de verschillende bijen en hommels die in dit gevarieerde gebied veel voorkomen.

Excursie insectenwerkgroep

Dit jaar ging de insectenwerkgroep op 11 augustus naar het Brabantse natuurgebied de Plateaux bij de Belgisch-Nederlandse grens. Al bij aankomst zagen we daar de Kempense heidelibel en later ook de beekoeverlibel, de zuidelijke heidelibel, de kleine parelmoervlinder en de blauwvleugelsprinkhaan. De kleine parelmoervlinder is niet bekend van de Plateaux en heeft een beschermde status. En we zagen de Spaanse vlag, een nachtvlinder die zich zeer zelden laat zien. Dat was echt een cadeautje.

Andere insectengroepen

Op 16 november nam Maartje de jeugdgroep mee naar de tuin van de Steenuil om naar bodemdierpjes te speuren. Er bleek van alles rond te kruipen zoals verschillende duizendpoten, slakjes en miljoenpoten. Met behulp van zoekkaarten werden ze op naam gebracht.

Bruine korenbout, voor het eerst gezien in de Regulieren, rechts de kadeni-stofuil.

Opmerkelijk was de grote hoeveelheid schoraas die zowel tijdens de Nationale Nachtvliedernacht alsook tijdens de nachtvliederopstelling eerder in augustus werd waargenomen. Schoraas is een eendagsvlieg of haft en wordt ook wel 'zomersneeuw' genoemd omdat grote aantallen tegelijk na zonsondergang vliegen als de larven transformeren in volwassen exemplaren en uit het water komen om te paren waarna ze sterven.

Start monitoring Leidsche Hoeven

Tussen Culemborg en Tricht is voormalig landbouwgebied de Leidsche Hoeven in 2018 heringericht. Het zal worden beheerd als natuur. De insectenwerkgroep is betrokken bij de monitoring van een aantal insectengroepen. Gijsje heeft vijftien soorten dagvlinders, twee soorten nachtvlinders en 344 hommels geteld op de routes. Karin heeft tien keer op de libellenroutes geteld en daarbij twintig libellensoorten waargenomen. Rosina en Anja hebben één keer met lamp en doek gestaan en één keer aan het einde van het seizoen op vijf verschillende locaties vangemmers geplaatst waarmee 45 verschillende nachtvlindersoorten werden waargenomen.

Lezingen en publicaties

Op 16 oktober hield Kars een NVWC-lezing getiteld 'Vlinders en Graadmeters' waarbij hij stil stond bij de gevolgen van klimaatverandering op vlinders.

Daarnaast verzorgden leden van de insectenwerkgroep diverse publicaties in de Hak-al en in één geval werd onze coördinator in het zonnetje gezet:

- *Jaarverslag 2018*
- *goede vangst jeugdgroep in Parijsche slootjes*
- *De bruine korenbout, voor het eerst gezien in de Regulieren*
- *Met de jeugdgroep in de Regulieren*
- *Vlinders bij Culemborg*
- *De focus op ... coördinator van de insectenwerkgroep van de NVWC*
- *Bodemdiertjes zoeken met de kinderen*

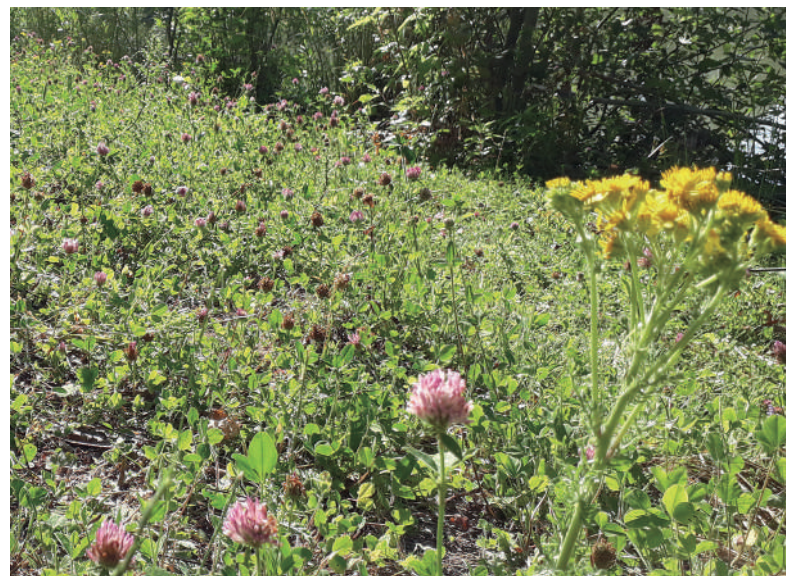
Insecten waren in 2019 goed vertegenwoordigd in de fotorubriek van de NVWC-website. 🐛

Bijenbrigade Parkstrook

*Wilde bijen op paardenbloem,
boven bloeiende berm, zes weken na afvoeren maaisel,
rechts talud na afvoeren maaisel
foto's Annette van Berkel*

door Annette van Berkel

Wat is een bijenbrigade?

In 2019 is een groep van vijf mensen begonnen als Bijenbrigade Parkstrook. Doel is ad hoc de gemeente ondersteunen met het beheer ten behoeve van wilde bijen in de parkstrook. Dit nadat geconstateerd was dat er flink wat soorten graafbijen in de taluds in de Parkstrook hun nesten gegraven hebben. En dat daar in het beheer niet bepaald rekening mee gehouden wordt.

Wat doet de bijenbrigade?

Er wordt regelmatig langs de paden en taluds gemaaid (door de visvereniging) zonder het maaisel af te voeren. Daardoor verruigen die plekken en komen er minder bloemen. De bijenbrigade voert dit maaisel handmatig af naar plekken waar de gemeente met een auto bij kan komen. De gemeente voert het maaisel verder af. In 2019 is dat driemaal gebeurd.

Verder geeft de bijenbrigade gevraagd en ongevraagd advies aan de gemeente over bijvoorbeeld hoe om te gaan met het afzetten van wilgenopslag langs taluds en paden. Dit in verband met de afhankelijkheid van een aantal wildebijensoorten van stuifmeel en nectar van deze wilgen. De gemeente reageert doorgaans positief en hopelijk wordt de Parkstrook zo nog meer een wilde bijeneldorado.

Afvoeren maaisel van talud, foto Ellen Huijser

Vogeltellingen & -onderzoek veldmuizenpiek en 'eikeldip' leveren uniek jaar op

*26-10-2019: Door de veldmuizenpiek waren na het broedseizoen ongekende aantallen buizerds rond Culemborg te zien.
Foto: Paul van Veen.*

Tekst en samenstelling: Jouke Altenburg, met bijdragen van Daniël Beuker, Theo Boudewijn, Peter van Horssen, Mario Huizinga, Berry Lucas, Louis van Oort, Astrid Potiek en Gerard Smit

Dit artikel geeft een impressie van in 2019 uitgevoerde vogeltellingen en -onderzoeken. Niet elke teller was in staat een bijdrage te schrijven; het overzicht is dus niet volledig. Voor meer resultaten van nestkastcontroles wordt verwezen naar de bijdrage van de gelijknamige werkgroep.

De aanhoudend hoge muizenstand in 2019 leverde buiten het broedseizoen ongekende aantallen muizenetende vogels op. Maar ook in het broedseizoen waren al 'muizen'effecten te zien. Het broedsucces van de gevolgdte steenuilenparen was hoog en de conditie van hun jongen prima. Al verhaalt de uitsmijter van deze bijdrage over een uil die het niet bij muizen hield... Net als elders in Nederland zette in de Lekwaterwaarden de recent dalende trend in de getelde aantallen ganzen in 2019 door. Naast wetenswaardigheden over 'carnivore' en 'vegetarische' vogelsoorten komen ook de gevleugelde 'flexitariërs' aan bod: gaaïen en (gebrek aan) eikels leverden onvergetelijke telpostmomenten op. Nieuwsgierig geworden of vogels tellen ook wat voor jou is? Je bent van harte welkom om 'mee te lopen'. Neem daarvoor contact op met de betreffende teller(s).

NIET-BROEDVOGELS – Gebiedstellingen

Maandelijks watervogeltellingen Lekwaterwaarden, veerweg Wijk bij Duurstede – veerweg Culemborg (Sovon: maanden met een 'R'). Zuidkant: Paul van Veen & Theo Boudewijn. Noordkant: Astrid Potiek & Bas Engels of Mark Collier

De zuidkant van de Lek is in 2019 acht keer op watervogels geteld. In alle maanden hadden we goede telomstandigheden. In totaal werden van 45 soorten 13.587 vogels geteld. We zagen één soort minder dan in 2018.

Tussen de maanden waren flinke verschillen: in april zagen we 396 vogels en in januari 2.732 vogels. Januari is meestal de maand met flinke aantallen ganzen (1.182 brandgans, 685 grauwe gans en 41 kolganzen). Het aantal kolganzen was over het algemeen laag. Alleen in maart waren opeens 1.450 kolganzen aanwezig. Vaak is de wegtrek van de kolgans in maart al begonnen en liggen de aantallen dan een stuk lager. Voor zowel brandgans, grauwe gans als kolgans geldt dat de totale aantallen in 2019 lager waren dan in 2018. Dat gold ook voor de Nijlgans: 660 vogels (2019) tegen 1.563 vogels (2018). Ook dit jaar zaten de meeste Nijlgansen bij de rivierkruising.

Futen en dodaarzen waren in 2019 duidelijk talrijker dan in 2018. We telden 143 futen in 2019 en maar 86 in 2018. In 2019 telden we 30 dodaarzen en nul in 2018. Het Amsterdam-Rijnkanaal en de Afgraving waren belangrijke locaties. Leuk was de waarneming van een dodaars met jong in september in een plasje bij Veerweg Beusichem. Eenden waren ook weer talrijk dit jaar. De belangrijkste soorten waren (in afnemende aantallen): wilde eend, krakeend, wintertaling, slobeend en kuifeend.

Echte wintersoorten ontbraken grotendeels: we zagen geen enkele brilduiker en slechts zes grote zaagbekken. Leuke soorten waren

17-2-2019: Theo Boudewijn telt watervogels bij de Beusichemse Pont. Foto: Paul van Veen.

29-1-2020: De brandgans was in 2019 de meest getelde ganzensoort tijdens de maandelijkse watervogeltellingen, vooral ten oosten van Beusichem. Foto: Jouke Altenburg.

18-1-2020: Kieviten op maisakker. Foto Paul van Veen.

een zomertaling en een zwarte ruiter.

In 2018 waren we blij dat we wat meer steltlopers zagen (in totaal 641 verdeeld over zeven soorten), maar in 2019 hadden we slechts 343 steltlopers verdeeld over acht soorten. We zagen veel minder kieviten, maar meer wulpen.

2019 was ook een muizenrijk jaar. Dat werd weerspiegeld in de 56 roofvogels die we in de uiterwaarden telden tegen 26 in 2018. Vooral buizerd (32) en torenvalk (18) waren talrijk in 2019. In november telden we zelfs 7 torenvalken.

Sinds maart 2019 zijn de uiterwaarden aan de noordkant van de Lek zes keer op watervogels geteld. Net als aan de zuidzijde waren ook hier grote verschillen tussen de maanden, met 156 vogels in april en ruim 1500 vogels in november. In november waren met name hoge aantallen ganzen aanwezig, waarvan het grootste deel brandganzen (900).

Met name op de plassen nabij de pont naar Culemborg zijn grote aantallen watervogels geteld. De belangrijkste soorten waren in afnemende aantallen: wilde eend, kuifeend, wintertaling, slobend, krakeend en smient. Verder zagen we hier een zwarte ruiter en een watersnip.

Kieviten waren met name aanwezig in september. We telden 260 ex., waarvan de meeste op weilanden in het oostelijk deel van het telgebied.

Hoewel buizerds en torenvalken niet meegenomen zijn in de tellingen, vielen de hoge aantallen ook in de uiterwaarden ten noorden van de Lek op.

Watervogeltellingen Lage Veld & Regulieren (Sovon, maanden met een 'R') – Jouke Altenburg m.m.v. Paul van Veen.

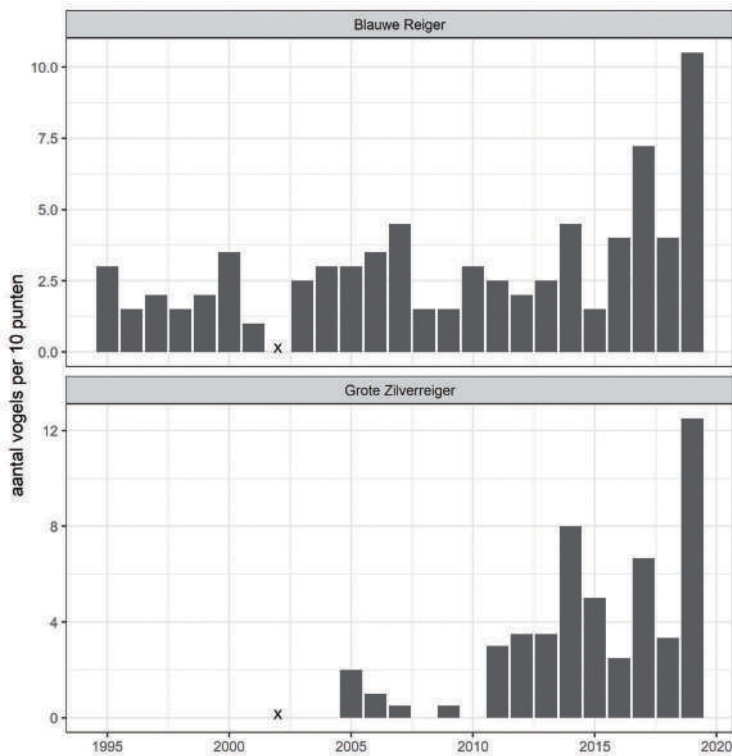
Co-tellers zeer welkom!

In 2018 werd het plan bekend om een windmolenpark ten zuiden van de N320 ter hoogte van bedrijventerrein Pavijen tot aan de Daam van Dijkweg te realiseren. Omdat actuele gegevens van belang zijn voor de Milieueffectrapportage wordt het gebied sindsdien buiten het broedseizoen maandelijks op watervogels, roofvogels en wetlandsoorten geteld. In 2019 gebeurde dat 7 keer. Hoewel het een bekend gegeven is dat de komgronden na de ruilverkaveling eind jaren '70 qua weidevogels zijn leeggelopen, werden zij tijdens de april telling toch gemist. Dat gevoel kon niet worden weggenomen door het tiental kievitparen, dat clustergewijs baatste boven nog niet-ingezaaide maïsakkers. Zonder bescherming gaan nesten/jongen op zulke percelen vaak verloren. Verder was in april de aanwezigheid van drie grote zilverreigers intrigerend. Ze stonden te ver weg voor een nauwkeurige inspectie op de kenmerkende sierveren van het broedkleed. Zou deze soort dan toch stiekem in ons werkgebied in een blauwe reigerkolonie broeden, net als tijdens het Atlasproject (2013-2015)? De najaarstellingen stonden in het teken van de muizenpiek. Recordaantallen buizerds (82 - nov., 79 - dec.) en grote zilverreigers (47 - nov., 77 - dec.) konden tijdens de tellingen worden ingetekend.

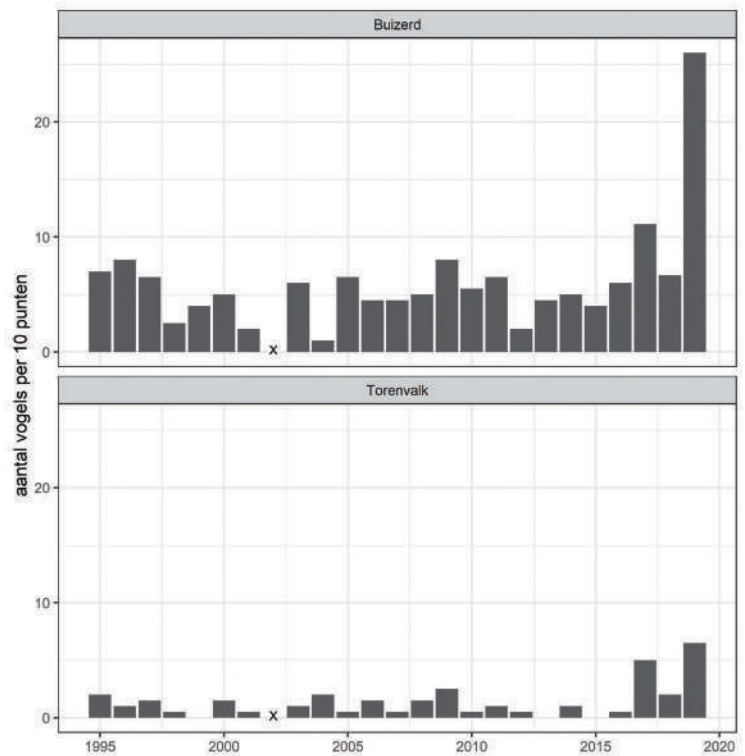
PTT-telling Wintervogels (Sovon) door Peter van Horsssen

Bij een PTT-telling wordt op 20 vastgestelde punten 5 minuten geteld. De PTT-route 'Lek' ligt tussen Fort Everdingen en de Kerswerf; de telling is door omstandigheden in 2019 niet uitgevoerd.

De route rond de Regulieren wordt al sinds 1995 door PvH geteld. Net als bij de watervogeltelling Lage Veld & Regulieren knalden de muizeneters half december 2019 door het plafond. Zo werden

Figuur 1: Aantal blauwe reigers en grote zilverreigers per tien telpunten van 1995 t/m 2019, op de PTT-route Regulieren.

Figuur 2: Aantal torenvalken en buizerds per tien telpunten van 1995 t/m 2019, op de PTT-route Regulieren.

de aantallen grote zilverreigers, blauwe reigers, torenvalken en buizerds uit het vorige 'muizenjaar' 2017 ruimschoots overtroffen (zie figuren 1 en 2).

Midwintertelling Polder Hoge en Lage Prijs - (Sovon) door Jouke Altenburg

De midwintertelling is een eenmalige jaarlijkse telling, die samenvalt met de watervogeltelling van januari (in het weekend dat het dichtst bij de 15e ligt). Deze gebiedstelling heeft als doel om buiten de watervogelgebieden de vinger aan de pols te houden van overwinterende watervogels, steltlopers en roofvogels. In de polders Lage en Hoge Prijs (tussen de Lekdijk, Diefdijk en N320) konden - ondanks langdurige, winterse regenbuien - van 26 soorten 1.343 ex. worden genoteerd. Het aantal soorten was drie hoger dan in 2018; het aantal individuen lag ca. 40% hoger. Het aantalsverschil met 2018 werd vooral veroorzaakt door een groep van ca. 300 grauwe en kolganzen. Krenten in de pap waren een waterpieper en een jonge slechtvalk. De laatste zat langs het inundatiekanaal op een paaltje. Het aantal waterhoentjes lag zo'n 40% lager dan in 2018. De hoogste aantallen van deze soort werden gewoontegetrouw in de Culemborgse bebouwde kom geteld.

Live-atlas (Sovon) – door o.a. Berry Lucas & Jouke Altenburg, wie haakt aan?

In Hak-al 2019-3 staat een informatief artikel over de meerwaarde en aantrekkelijke kanten van deze nieuwe telmethode, die overal in NL kan worden uitgevoerd. Vooral aan de oost- en de zuidzijde van het NVWC-werkgebied ligt nog volop ruimte voor aanvullende tellingen. Invoeren van de telling kan heel gebruiksvriendelijk met de APP AVI-Map, waarvan zowel een Android als een I-Phone versie beschikbaar is.

NIET-BROEDVOGELS – Trektellen

Trektellen 2019 - door Daniël Beuker en Louis van Oort e.a.

Op de trektelpost in Culemborg worden in de regel overvliegende vogels geteld vanaf begin augustus tot eind november. In het voorjaar wordt minder vaak geteld, maar de tellingen die dan wél worden uitgevoerd leveren vaak verrassende resultaten op. Er is in 2019 bijna 100 uur geteld, waarin we ruim 25.000 vogels hebben opgemerkt. Hieronder staan de memorabele momenten chronologisch beschreven.

Onder het motto "niet geschoten is altijd mis" zijn we zondag 31 maart voor de gezelligheid gaan tellen. Eigenlijk is er altijd wel wat leuks te zien, maar deze dag was verre van saai. Een absoluut dagrecord van grote lijsters werd gevestigd met maar liefst 77 vogels. Verdere leuke overtrekkers waren een smelleken en vijf goudplevieren. Laag en recht over de telpost vloog een kleine burgemeester. Hoewel de vogelsoort nieuw was voor de telpost ging het om de overwinterende vogel van de Molenkade.

In april is maar liefst tien maal geteld. Deze maand zijn achttien beflijsters en een noordse stern gezien. Een welbekende uitspraak op de telpost is dat elke eerste-jaar-waarneming van een soort eigenlijk een hoogtepunt is. Het gaat hier bijvoorbeeld om gierzwaluw, purperreiger, boompieper en zwartkopmeeuw.

In augustus wordt vanwege de vakantieperiode vaak wat minder geteld. Toch hebben we negen bezoeken aan de Redichemse waard weten te brengen. Hoogtepunten waren onder andere twee bosrueters, een duinpieper en twee dwergmeeuwen.

In september kregen we te maken met een bijzonder fenomeen: massaal verplaatsende gaaien. Dat is maar in een beperkt deel van Nederland waargenomen. De dagen dat we op de telpost stonden, zagen we groepen tot 100 vogels wat dagtotalen van 674 en 728 stuks opleverde. Het oude dagrecord was een getal met twee cijfers. Dat werd verpulverd. Blijkbaar stonden we op een goede plek voor

13-10-2019: Voor fraaie ochtendluchten moet je op de Telpost zijn.

*3-11-2019: Berry, Arjan, Gerrit-Jan en Daniël staan op scherp tijdens de laatste trek telling van het seizoen.
Foto's: Louis van Oort.*

*5-10-2019: Tijdens Euro Birdwatch trok nog 'een staartje' gaaien door.
Foto: Jouke Altenburg*

het waarnemen van de gaaientrek aangezien we zelfs landelijk vrij hoog scoorden met deze totalen. De vogels kwamen, soms met een eikel in hun snavel, recht over de telpost. De meeste vogels volgden echter aan de noordkant van de Lek het Amsterdam-Rijnkanaal richting oost. Uitzoekwerk van Sovon (van Manen 2019) toonde aan dat het vrijwel zeker om Nederlandse vogels ging, die door voedsel-schaarste in grote getale op de wieken waren gegaan.

De eerste zaterdag van oktober vond de Euro Birdwatch plaats. De tellers in de Redichemse waard hebben ruim tien uur de lucht af zitten turen. Dit heeft een totaal van 2.339 vogels verdeeld over 57 soorten opgeleverd. Hoogtepunten deze dag waren een roodpootvalk en vijf smellekens. Verder zijn deze maand een grote pieper en een beflijster gezien.

In november is één keer geteld. Leuke soorten waren een wilde zwaan en een waterpieper.

Het is altijd de moeite waard te gaan trek tellen in de goede maanden. In 2020 staan we er gewoon weer en proberen dit aan te kondigen in de Whatsapp-groep van de vogelwerkgroep.

*Grote zilverreigers, Put van Buren.
Foto: Jouke Altenburg.*

NIET-BROEDVOGELS – Soort specifieke tellingen en ringaflezingen

Grote zilverreiger (Sovon – slaapplaatsstelling en eigen onderzoek) door Peter van Horsssen, Paul van Veen, Sjerp Weima & Jouke Altenburg m.m.v. Louis van Oort

De basis wordt gevormd door de drie landelijke simultaantellingen in februari, oktober en december. Dan worden vijf locaties in de regio geteld: Moerbergse waard (Plasjes Pont Beusichem), 'de Heul', Everdingerwaard, 'de Woerd' en de Put van Buren. Binnendijks liggen nog meer slaapplaatsen, bijvoorbeeld in voormalige eendenkooien. Het is niet bekend of deze worden geteld.

Buiten de landelijke simultaantellingen werden op de slaapplaats Everdingen nog 40 extra tellingen uitgevoerd. Het maximum getelde aantal was 46 ex. op 27 oktober. Blijkbaar was er rond die datum een trek golf het Rivierengebied binnengekomen. Ook bij 'de Woerd' was enkele dagen eerder (25 oktober) een recordaantal geteld: 52 exemplaren. Een ad-hoc-telling bij de Put van Buren leverde op 28 oktober het ongelooflijke aantal van 204 invallende exemplaren op.

Kleine zilverreiger (Sovon – slaapplaatsstelling en eigen onderzoek) door Jouke Altenburg

De soort lift sinds 2019 mee op de landelijke grote zilverreigertellingen. Naast de drie landelijke simultaantellingen werden van week

29 (half juli) t/m week 45 (eind november) 24 tellingen uitgevoerd in de Everdingerwaard. Het maximumaantal van acht exemplaren werd waargenomen op 8, 16 en 30 september. Dat is hoog voor het binnenland (Hornmann et al. 2020), al is het maar de helft van de afgelopen jaren. Mogelijk speelt de afnemende kwaliteit van de slaapplaats een rol. Het voormalige wilgenbos, dat door de Ruimte voor de Riviermaatregelen permanent in het water is komen te staan, is namelijk inmiddels (vrijwel) doorgerot en grotendeels omgevallen. Afgaande op de slaapplaatsstellingen was de soort gedurende ca. 11 weken in het werkgebied aanwezig. In voorgaande jaren was een verblijfsduur van ca. 14 weken jaren gebruikelijk.

Overwinterende ooievaars (Sovon & STORK) door Mario Huizinga Tijdens de midwintertelling (half januari 2019) werd de West-Betuwe tussen Diefdijk, Lek, Linge en Amsterdam- Rijnkanaal afgezocht op overwinterende ooievaars: er werden zeven stuks geteld. In de afgelopen vijf jaar lagen de aantallen tussen de drie (2018) en dertien (2016) stuks.

Kleurringonderzoek Grutto (Rijksuniversiteit Groningen) in combinatie met de landelijke steltloper simultaantellingen (Sovon) door Jouke Altenburg en Mario Huizinga m.m.v. Jeroen Brandjes, Thierry Jansen, Paul van Veen, Siebe Bonthuis, Sjerp Weima en Peter de Klein

De Everdingerwaard is in het vroege voorjaar een belangrijke regionale pleisterplaats voor grutto's. Op 17 maart 2019 werd het maximumaantal geteld: 489 stuks. Een tweede piek (in de eerste week van april) van overwegend IJslandse grutto's bleef in 2019 uit. In 2019 werden van half februari t/m mei 52 tellingen uitgevoerd op 49 dagen; van 81 vogels konden in totaal 327 maal de kleurringen worden afgelezen. Het merendeel van de gekleurde grutto's was geringd door Astrid Kant (Vijfheerenlanden) en Siebe Bonthuis (Eiland van Schalkwijk). Mario slaagde erin om een Friese grutto met lichtgroene codevlag PYY af te lezen. Deze vogel is als kuiken geringd; dat maakt de aflezing extra waardevol. Verder was de aflezing van een in Finland geringde grutto opmerkelijk. Ook dit exemplaar had een ring met inscriptie: ACA. De vogel verbleef van 23 t/m 28 maart in de Everdingerwaard. Het was de eerste aflezing van deze grutto buiten het broedgebied.

Gruttjongentellingen langs de Lek (RuG, Sovon, Vogelbescherming) door Jouke Altenburg m.m.v. Mario Huizinga

In tegenstelling tot het voorjaar worden de Lekwaterwaarden in de (na-)zomer een stuk spaarzamer bezocht door grutto's. Dat gold in 2019 ook weer voor uitgevlogen jongen. Tussen half juli en eind augustus kon slechts van zeven dagen een waarneming van één of meer jongen worden doorgegeven. Topdag was 16 juli met twaalf jonge grutto's in de Everdingerwaard. Op 22 november was op de Sovon-website het bericht te lezen dat de landelijke analyse van de jongentellingen voor 2019 helaas heeft uitgewezen dat ongeveer 70% van het aantal benodigde jongen was gerealiseerd. Er was gehoopt op een beter resultaat, omdat de hoge muizen aantallen in onder meer Friesland diverse predatoren van voldoende alternatieve prooi zouden hebben kunnen voorzien (Schekkerman et al. 2020).

Wulp (Sovon – slaaplaatsstelling & eigen onderzoek) door Jouke Altenburg m.m.v. Mario Huizinga en Paul van Veen. Aanvullende informatie: Jeroen Brandjes, Camiel Heunks, Arjan Brenkman.

In 2019 (het Jaar van de Wulp) werd de slaapplaats 37 keer geteld, waarvan 26 tellingen plaatsvonden tussen 1 juli en 1 november. In deze periode wordt het gebied gebruikt door ruiende wulpen. Het hoogste aantal wulpen werd door Jeroen Brandjes tijdens het uitvliegen in de vroege ochtend van 20 augustus geschat op 900 ex. De hoogste slaaplaatsstelling kwam uit op 680 exemplaren (18-8-2019). De Everdingerwaard is daarmee een van de grotere binnenlandse slaapplaatsen. Op 19 en 21 juni werd een gekleurde wulp gezien. De inscripties konden niet met 100% zekerheid worden afgelezen, maar op grond van de ringkleuren kon de vogel wel worden herleid naar de omgeving van Zwolle (ringer Gerrit Gerritsen).

BROEDVOGELS – Algemene (gebieds-)tellingen

Stadsvogels (Sovon - MUS-telling) door Annette van Berkel, Kars Veling, Berry Lucas, Ruud Post, Han Sloots en Charlotte Dirx
Berry Lucas schreef een boeiend verslag over de resultaten van de ontwikkelingen in de Culemborgse stadsvogelbevolking van 2010 t/m 2018 in Hak-al 2019-3: 6-10. Het telgebied van Berry in de wijk Parijsch wordt vanwege zijn verhuizing met ingang van 2020 overgenomen door Erwin 't Lam.

BROEDVOGELS – Soortgerichte (kolonievogel) tellingen

Blauwe reiger (Sovon - kolonievogels) door Han Sloots

De blauwereigerkolonie aan het einde van de Lange Dreef telde 22 bewoonde nesten. Dat is net boven het langjarig gemiddelde (20).

Visdief (Sovon - kolonievogels) door Paul van Veen & Jouke Altenburg

Het aantal visdiefparen op de bunker in de Goilberdingerwaard schommelt het laatste decennium tussen de tien en twintig paren. De bezetting van negen paren voor 2019 was dan ook aan de lage kant. Het broedsucces was daarentegen wel dik in orde. Op 14 juni werden met de telescoop twaalf jongen geteld (1,3 jong per paar). Visdieven hebben een lang broedseizoen en kunnen nog laat (opnieuw) starten. Zo werd op 30 augustus een vrijwel vliegvlug jong fanatiek door de ouders beschermd tegen een overvliegende buizerd.

Roek (Sovon – kolonievogels) door Han Sloots

De bebouwde kom van Culemborg telt een aantal kolonies. De grootste ligt langs de N320 nabij de afslag Erasmusweg. Het totaal aantal bewoonde nesten in Culemborg kwam uit op 159, tien lager dan in 2018.

Huiswaluw (Sovon - kolonievogels) door Gerard Smit

De populatie in Parijsch vestigde met 86 bewoonde nesten een record. Opvallend is de ruimtelijke verschuiving. Midden jaren '10' hingen de meeste nesten aan de dakoverstekken van de Boomkikkerlaan. In 2019 was de Hermelijnsingel met 38 bewoonde nesten de lijstaanvoerder. Opvallend is dat ook nieuwe woningen rond de 'Lokkershoek' in 2019 bezet raakten.

Spreeuw – nestentelling in de wijk Parijsch-1 (eigen onderzoek) door Jouke Altenburg

'De vogelnamenbuurt' ten westen van de grote speelplaats in de wijk Parijsch herbergt een hoge dichtheid aan spreeuwen. Door tijdens minimaal twee telrondes nestlocaties en bedelende jongen exact te lokaliseren, kan vervolgens met een trefkansberekening het aantal territoria worden geschat. Voor 2019 kwam de schatting uit op 78 territoria. Dit aantal is duidelijk lager dan de vier voorgaande jaren met respectievelijk 107, 110, 104 en 88 territoria. Ook elders in het land werd melding gemaakt van lagere aantallen broedparen (Schoppers 2019).

BROEDVOGELS – broedbiologisch onderzoek en ringonderzoek

Steenuilonderzoek (eigen onderzoek; gegevens naar Vogel-trekstation en Sovon) door Theo Boudewijn & Wim Stol m.m.v. van Jouke Altenburg

In 1998, ver voordat de nestkastwerkgroep met zijn activiteiten voor steenuilen begon, zijn op verschillende locaties langs de Lek steenuilnestkasten opgehangen. In de loop der jaren is dit aantal uitgebreid tot 31 kasten rond Culemborg, die op zaterdagen worden gecontroleerd en schoongemaakt. De nestkastwerkgroep voert haar controles door de week uit, zodat beide activiteiten elkaar aanvullen.

In 2019 waren 5 van de 31 kasten bezet door steenuilen. Op één locatie leverden 5 eieren geen jongen op. De andere vier kasten produceerden vijftien jongen: gemiddeld dus drie uitgevlogen jongen per gestart legsel. Dit was vergelijkbaar met de resultaten in de Achterhoek, een van de beste steenuilgebieden in Nederland. Steenuilen leggen vlak voordat de jongen uit het ei uitkomen een voedselvoorraad in de kast aan, zodat het vrouwtje de jongen kan voeren zonder de nestkast te hoeven verlaten. Over het algemeen

18-5-2019: Een ongekende voorraad veldmuizen ligt naast 3 jonge steenuilen (donskleed) in een nestkast.
Foto Jouke Altenburg

22 mei 2019: Wildcamera betrapt bosuil die in de schuur op boerenzwaluwen jaagt.
Foto: Trees van Dam / Erik van Dillen

vinden we bij Culemborg nauwelijks een voedselvoorraad in de kast. Maar in 2019 lagen in één kast maar liefst 16 dode veldmuizen op consumptie te wachten. Ook in andere kasten lagen muizen op voorraad, soms tot buiten de kast. De jongen waren dan ook in een goede conditie. Dit is van groot belang voor hun overleving in het eerste levensjaar. In de Achterhoek werden in 2019 in één nestkast 37 veldmuizen en 4 bosmuizen aangetroffen met een geschat totaalgewicht van 700-800 gram (van Harxen & Stroeken 2019). Andere bewoners van steenuilkasten in 2019 waren koolmezen (vier) en spreeuwen (zeven). Tijdens een schoonmaakronde in het najaar vonden we een bewoond huismuizenest: dit moet toch de ideale kast voor een steenuil zijn!

Boerenzwaluw (eigen onderzoek; gegevens naar Vogeltrekstation en Sovon) door Theo Boudewijn & Jouke Altenburg m.m.v. o.a. Wim Stol & Mark Collier

Het tweede lustrum (2018) van dit onderzoek werd op 20 maart 2019 'gevierd' met een drukbezochte presentatie-avond in 'de Steenuil'. Ook vrijwel alle bewoners van de erven waar 'de boertjes' worden gevolgd waren aanwezig. In het veldseizoen 2019 werden op zeven erven 161 nesten (twee-)wekelijks gecontroleerd; 432 nestjongen kregen een metalen ringetje. Op vijf erven vangen we jaarlijks ook de adulten in het kader van landelijk onderzoek naar hun overleving. Op vier van die erven krijgen de volwassen vogels ook een uniek kleurringetje, zodat we hen aan nest en partner kunnen koppelen. Zo hopen we – samen met nog drie andere ringgroepen in het land - over een aantal jaren o.a. de vraag te kunnen beantwoorden welk deel van de populatie meerdere legsels weet groot te brengen.

Van de 74 in 2018 gekleurde vogels werden er 36 weer afgelezen (bijna 45%). Dat mag als een bovengemiddelde winteroverleving worden gezien (van der Jeugd 2012). De verschillen tussen de erven waren wel groot (15% - 68%). De langdurige hete en droge zomer had – voor zover we nu kunnen overzien – geen negatieve effecten

op het percentage succesvolle legsels. Al zijn her en der wel (dode) vroegtijdig van het nest gesprongen jongen gevonden, omdat het te heet was onder het dak.

Op het erf van de familie Van Dam vond in mei predatie door een bosuil plaats. Deze vloog de broedschuur in en zelfs door het trapgat naar zolder. De effecten van de predatie op het aantal broedparen en hun broedsucces konden door het kleurringonderzoek worden gevolgd. Er werd bijvoorbeeld partnerwisseling vastgesteld, terwijl de 'ex' met zekerheid nog in leven was. Over het voorval is een wetenschappelijk artikel geschreven (Altenburg & Boudewijn 2020).

Bronvermelding

Altenburg J.F. & T.J. Boudewijn 2020. Bosuil predeert lokale boerenzwaluwpopulatie: effecten op overleving, reproductie en partnerkeuze.

Limosa 93/1: 15-22.

van Harxen R. & P. Stroeken 2019. 2019, wat een steenuilenjaar! Uilen 9: 90-97.

Hornmann M., F. Hustings, K. Koffijberg, E. van Winden, P. van Els, R. Kleefstra, Sovon Ganzen- en Zwanenwerkgroep, L. Soldaat 2020.

Watervogels in Nederland 2017/2018. Sovonrapport 2020/01.

van der Jeugd H. 2012. Overleving van de boerenzwaluw in de periode 1992-2010. Vogeltrekstation rapport 2011-03.

van Manen W. 2019. Gaaieninvasies onder loep. Bijlage bij de Sovon-PTT nieuwsbrief 2019.

Schekkerman H., G.J. Gerritsen & J. Hooijmeijer 2020. Jonge Grutto's in Nederland in 2019: een aantalschatting op basis van kleurringdichtheden. Sovon rapport 2020/03.

Schoppers J. 2019. Broedende spreeuwen op Papendal in 2019: weinig, maar wel vroeg en veel tweede legsels. Sovon Nieuws 2019/3 :11.

<https://www.sovon.nl/nl/actueel/nieuws/opnieuw-te-weinig-jonge-gruttos-groot>

<https://www.sovon.nl/nl/liveatlas>

<https://www.sovon.nl/nl/wulp> 🐿

Goed gezien tussen Lek en Linge in 2019

Jaaroverzicht van bijzondere vogelwaarnemingen op basis van waarneming.nl

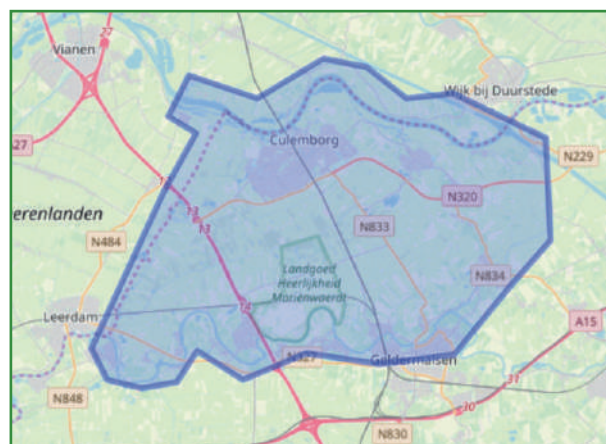
door Berry Lucas

Matkop in de Regulieren, foto Paul van Veen, 1 december 2019

Waarneming.nl is een rijke bron van informatie over de vogelsoorten die door het jaar heen zoal gezien worden door vogelaars in het observatiegebied van de NVWC (zie kaartje). Hieronder blikken we terug op zeldzaamheden, op vondsten van soorten die bij ons niet veel gezien worden, op opvallende aantalsontwikkelingen bij bepaalde soorten en op andere vermeldenswaardigheden. Het verslagjaar 2019 heeft weer interessante waarnemingen opgeleverd, waaronder twee nieuwe soorten voor het werkgebied van de NVWC: dwergarend en kleine burgemeester. Vanwege de tuinvogelchallenge 2019 waaraan meerdere vogelaars deelnamen, werd er extra goed opgelet. De teller van alle ooit in ons gebied waargenomen vogelsoorten staat nu op 338 (inclusief uitheemse soorten en escapes), zonder exoten op 282.

Voor onderstaand overzicht is het eigen verenigingsdeel van waarneming.nl geraadpleegd, nwc.waarneming.nl. De vermeldingen zijn zoveel mogelijk gerangschikt per maand waarin de eerste waarneming van het jaar werd gedaan. Soms is de soort bij de maand geplaatst waarin de meeste meldingen zijn gedaan of de hoogste aantallen zijn vermeld.

Begrenzing van het waarnemingsgebied van de NVWC binnen waarneming.nl. De titel "tussen Lek en Linge" dekt dus niet geheel de lading, want ook een strook boven de Lek en onder de Linge tellen we mee.

Blauwe kiekendief in het Rijswijkse veld, 28 december 2019,
foto Paul van Veen

Januari

De eerste vermeldenswaardige vogelwaarneming van 2019 was er een van een **raaf** op 1 januari bij de Lappenheide. Een soort die tegenwoordig met enig geluk jaarrond gezien kan worden in ons gebied, met zeven treffers dit jaar. De roep van een overvliegende **roerdomp** boven de Vliegerweg werd op 2 januari herkend van een nachtelijke geluidsopname door Bas Engels. Zeldzame ontmoetingen met deze soort langs de Lek en de Linge vonden daarna in elk jaargetijde plaats (17 waarnemingen). In deze maand dook een **rotgans** op in polder Blokhoven, en in oktober weer een bij Hagstein. **Wilde zwanen** zien we tegenwoordig veel minder. Het grootste aantal van 8 stuks vloog op 5 januari over de Lek. Daarna steeds slecht enkele exemplaren in februari, oktober en november. Ook in 2019 weer een aantal meldingen van roodhalsganzen, nl. in januari en in november in de Buitenwaard en Polder Blokhoven. Een **roodhalsgans** die door Mario Huizinga werd gevonden in de Rijswijksche Waard bleek geringd te zijn als siervogel. De eerste **blauwe kiekendief** van 2019 werd gesignaleerd op 12 januari. Er werden meer waarnemingen van deze roofvogel ingevoerd dan vorige jaren, nl. 52 keer in 21 kilometerhokken. Driemaal slechts dit jaar werd de **grote barmsijs** ("barmeisje" maakte de autocorrectie van Word ervan) gespot, een contrast met 2018, toen 114

barmsijsen in 29 waarnemingen werden geregistreerd. Het aantal waarnemingen van **vuurgoudhaan** (39) neemt jaarlijks toe. In de periode 2005 tot 2011 waren er slechts 16 waarnemingen, maar vanaf 2012 werd de soort in totaal 214 keer gezien, buiten de zomermaanden het hele jaar door. Feit is wel dat er steeds meer deelnemers aan waarneming.nl hun waarnemingen doorgegeven, wat deels de toename kan verklaren. Hoewel **appelvinken** niet makkelijk te vinden zijn, lukt dat steeds meer vogelaars. Er waren 36 meldingen in 2019, vooral in januari. Daarnaast ook mogelijke broedgevallen in het voorjaar. Op 18 januari een **witkopstaartmees** bij de Schaaykse Wetering (Leerdam, door R.de Keijzer). In november en december werden er ook witkoppige staartmezen gezien bij Deil (geen ondersoort *caudatus* maar een variant van de gewone staartmees of een overgangsvorm). Een bijzondere tuinvogelwaarneming (van mijzelf) was die van een **kleine rietgans** die op 19 januari luid roepend over de wijk Parijsch vloog.

Februari

Vier keer in 2019 werd een **houtsnip** doorgegeven vanaf deze maand, wel dus wat minder dan in eerdere jaren. Wellicht heeft dat te maken met de zachte winter, want vaak worden ze gezien met streng winterweer. Het ontbreken van een echte winter leidde

Vuurgoudhaan, De Meent, 9 januari 2019,
foto Marja van Bruggen

Houtsnip (raamslachtoffer), Asperen, 12 december 2019,
foto Hetty en Johan Janssen

Kokmeeuw en zwartkopmeeuw (rechts),
Bosscherwaarden, 18 maart 2019, foto J. Mollema

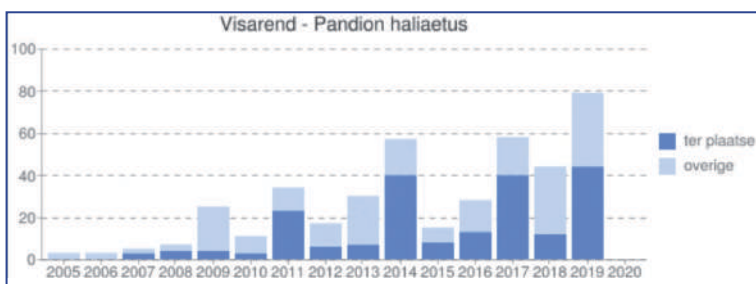
Kleine burgemeester (tweede kalenderjaar)
De Waai e.o., 11 april 2019, foto Marijn de Weijer

Visarend, Telpost Redichemse Waard,
5 oktober 2019, foto Daniël Beuker

Zomertortel, Bosscherwaarden, 9 mei 2019, foto J. Mollema

Het aantal gemelde doortrekkende en pleisterende visarenden was in 2019 hoger dan ooit (bron waarneming.nl)

er mogelijk ook toe dat typische 'koudesoorten' als **grote zaagbek**, **nonnetje** en **brilduiker** (veel) minder gezien werden op en rond de Lek. In februari ook een **goudvink** in Geldermalsen, en daarna tussen Lek en Linge nog 4 keer in oktober, november en december. De grote influx van 2013 (34 waarnemingen) wordt al jaren niet geëvenaard. Om een **kleine bonte specht** te vinden moet je vooral in het voorjaar zoeken langs de Woerdsteeg te Mariënwaerd, maar Jan Dirk Buizer nam deze maand ook een roffelende/roepende (?) KBS waar in De Geeren bij Acquoy. Erwin 't Lam wist niet wat hij zag op 16 februari achter zijn huis: een heuse lachende **kookaburra** in de tuin van de Julianahoeve (Oeverloperpad/Goilberdingerdijk). De eigenaar wist de ontsnapte vogel een week later te vangen in Vianen. Een geringde **stormmeeuw** in de Waai op 22 februari bleek van de zeldzame ondersoort *Larus canus heinei* (Russische stormmeeuw) te zijn en geringd in Groningen (waarnemer Jan Zwaaneveld).

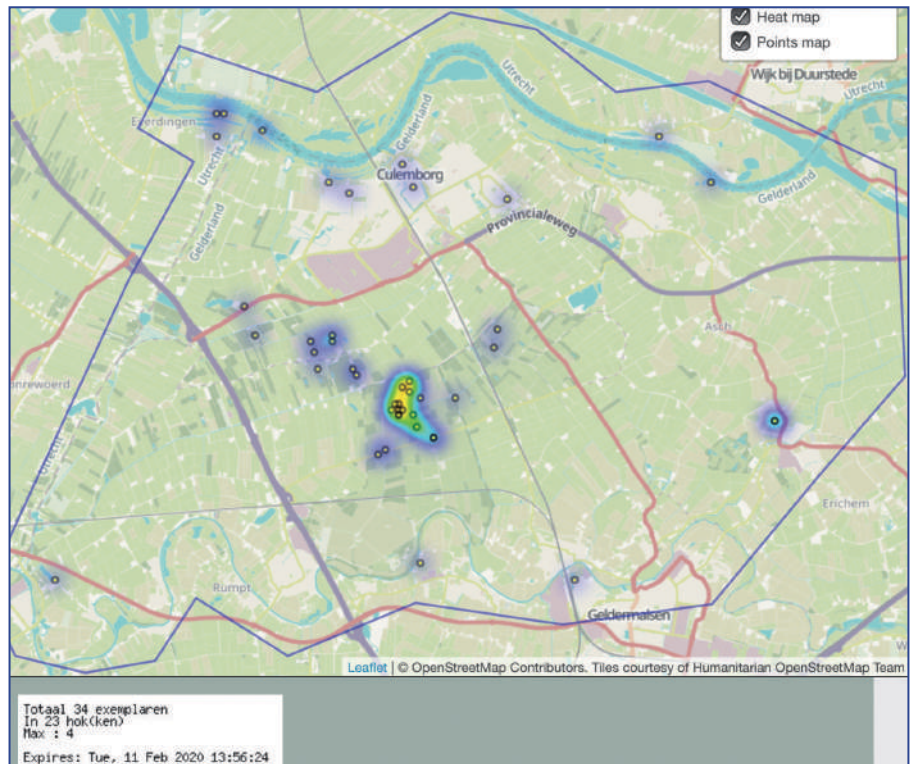
Maart

2019 was weer een jaar met veel **zwartkopmeeuwen** (20 keer gemeld), waaronder 5 stuks langs de Linge bij Gellicum op 16 maart. Het wordt meer en meer een vrij normale soort in deze contreien, maar men moet wel scherp waarnemen. Dat geldt ook voor soorten als **pontische meeuw** (37 keer) en **geelpootmeeuw** (41 keer), die bij de Lek en soms bij De Waai langs de A2 gevonden kunnen worden. Een tweedejaars **kleine burgemeester**, als eerste ontdekt op 13 maart door Mario Huizinga in de Everdingerwaard, hield de gemoederen bezig. De meeuw hield zich een maand lang op in de wijde omgeving. Over deze nieuwe soort hier is uitgebreid gerapporteerd in Hak-al 2019-2. Redelijk wat **rode wouwen** in 2019, maar minder dan in 2018, toen sprake was van sterke oostelijke luchtstromen in voor- en najaar; vanaf maart tot juni en in oktober 17 waarnemingen in 14 kilometerhokken. Het was een mager **kruisbekkenjaar** met 8 waarnemingen van 9 exemplaren. Meestal zie je ze eind van de zomer en daarna tijdens de najaarstrek,

maar één exemplaar vloog in maart over het huis van Louis van Oort in Geldermalsen. Een doortrekkende **Europese kanarie** in NVWC-gebied is altijd een gelukstreffer voor vogelaars. Bas Engels zag er op 30 maart een noordoost overvliegen boven De Hond. Het wordt steeds lastiger om een **matkop** in het gebied te vinden. Het aantal meldingen (32) was het laagst sinds 2011. Maart is nog de beste maand.

April

Vier maal werd een (overvliegende) **zwarte ooievaar** gesignaleerd tussen Lek en Linge, waarvan twee in april. Het aantal meldingen van **visarenden** op nwc.waarneming.nl was sinds de start in 2005 van het gegevensplatform nog niet zo hoog: 79 in 22 km-hokken, vooral bij de Lek. April, mei en oktober zijn dé maanden van doortrek. De **zwarte wouw** werd van april tot juni op zeven plaatsen doortrekkend opgepikt. Het **bokje** is en blijft een verborgen en dus moeilijk waarneembare soort, vooral als de winter kwakkelt. De kleine snip werd dit jaar slecht twee keer aangetroffen, in de Everdingerwaard, in april en november. Acht waarnemingen van waarschijnlijk vijf afzonderlijke **bosruiters** is het laagste aantal genoteerd in nwc.waarneming.nl sinds 2008. Het gaat dramatisch slecht met de **zomertortel**, maar gelukkig is de soort nog niet helemaal verdwenen uit ons gebied. Op 19 april een zingende zomertortel op Landgoed Mariënwaerd. In de maanden daarna werden vogels gezien/gehoord in de Bosscherwaarden, bij Rumpt en vooral in juli in de omgeving van polder Nieuw Schaayk en de Geeren bij Leerdam (eenmaal zelfs drie vogels). De laatste drie jaren zijn er veel waarnemingen van **beflijsters** binnengekomen, ook weer in 2019 (97 exemplaren in 37 waarnemingen). Twaalf stuks zelfs op 18 april ter plaatse in de Redichemse Waard (Bas Engels). April is wel de beste maand om hier beflijsters te zien. De **nachtegaal** zong dit jaar alleen in de buurt van Acquoy en Asperen (4 meldingen). Nog altijd een zeldzame soort bij Culemborg, de **snor**. Een zingende vogel hield zich enkele dagen in april op

Kaart met waarnemingen van wespddieven in 2019, met concentratie rond de Drifsteeg.

Linksboven bonte vliegenvanger, Everdingen uiterwaard, 21 april 2019, foto Henk Meijer
Links dwergarend, Lage Veld, 29 juni, foto Paul van Veen

in de uiterwaard bij Everdingen, en ook even in de Goilberdingerwaard. Een maand later werd het gesnor nogmaals gehoord in de Everdingerwaard. 🐦 In 2019 hadden vogelaars veel kans om de alhier vrij zeldzame **bonte vliegenvanger** aan te treffen. Vrouwtjes en zingende mannetjes lieten zich op een achttal plekken zien en/of horen, vooral in april en mei. 🐦 **Rouwkwikstaarten** worden de laatste jaren zelden gezien; één vrouwtje *yarellii* op 12 april in de Everdingerwaard door Jeroen Brandjes. 🐦 Het zijn voornamelijk de trektellers die een overvliegende **duinpieper** weten te scoren. Deze soort wordt niet elk jaar gezien, maar in 2019 wel tot drie keer toe op drie plekken (april, augustus, september).

Mei

🐦 In 2019 was sprake van een uitzonderlijk hoog aantal waarnemingen (55) van **wespendieven**. Naast solitaire doortrekkers in het voorjaar en de nazomer, ging het om een bijna permanente aanwezigheid in de zomermaanden van meerdere wespddieven (tot 4 tegelijk) in het Beesdsche Lage Veld en directe omgeving. Hoewel balts is waargenomen, werd niet duidelijk of er ook gebroed werd in het gebied. 🐦 Een vrouwtje **roodpootvalk** scheerde op 7 mei laag over het grasland van De Regulieren naar het noordoosten (Bas Engels). Tijdens Eurobirdwatch op 5 oktober vloog er ook een boven de Lek. 🐦 Eén zekere melding van de **draaihals** in het verslagjaar, namelijk op 1 mei in de Plantage door Marc van der Aa. 🐦 Paul van Veen zag 2 **zilverplevieren** overvliegen bij Everdingen op 4 mei. 🐦 Paul vond later die maand ook een fouragerende **Temmincks strandloper** in de Beusichemse Waard, de enige van 2019. De aantallen doortrekkers van deze soort wisselen hier jaarlijks zeer sterk. 🐦 **Bontbekplevieren** zijn in mei en augustus/september niet zeldzaam in de regio, maar in 2019 waren er niet veel. Deze maand zaten er enkele pleisterende vogels in de Everdingerwaard, de Beusichemse waard (4 exx.) en op het natuurontwikkelingsterrein de Leidsche Hoeven. 🐦 Op 10 mei werd de eerste **wielewaal** gehoord. De laatste twee jaar wordt deze bosvogel meer doorgegeven, maar

dat kan ook doordat er beter naar gezocht wordt. In 11 kilometerhokken geregistreerd (Lage Veld, Regulieren, polder De Graaf, Korte Hoeven, De Geeren).

Juni

🐦 Een mooie waarneming was die van een **ortolaan**, die een paar dagen lang rond 10 juni zong in het volkstuienencomplex in Hoge Prijs (waarneming ingevoerd door Suzan Siemons). 🐦 Harry Mensink trof een **geoorde fuut** aan in de Korne bij Buren, voorwaar een bijzondere zomerwaarneming. 🐦 Het aantal **kwartels** wisselt van jaar tot jaar, maar is meestal laag. Zowel in de Bosscherwaarden als in de Everdingerwaard riepen 2 kwartels. Ook hoorden twee waarnemers in deze maand nachtelijk overvliegende roepende kwartels boven hun huis. Een beetje vogelaar is ook 's nachts alert. 🐦 Op 21 juni zou een **kwartelkoning** zijn gehoord in de Regulieren, door Mark van Wamel. Deze soort was al vijf jaar niet vastgesteld in het werkgebied. 🐦 De sensatie van 2019 was een **dwergarend**, eerst ontdekt in de Steenwaard op 21 juni door Bert Kasius en "Ronald". De vogel bleef hier blijkbaar een tijdje in de streek hangen, hij werd teruggevonden door Paul van Veen op 29 juni in het Lage Veld. Lees meer over deze mega-waarneming in Hak-al 2019-3. 🐦 Op 9 juni bezochten 9 **casarca's** de Everdingerwaard. Daarnaast waren er losse waarnemingen van deze exotische (verwilderde) eendensoort in de uiterwaarden en de Lappenheide in maart en november.

Juli-augustus

🐦 Het was rustig op nwc.waarneming.nl in deze maanden. Noemenswaardig waren de twee juveniele **dwergmeeuwen** die naar zuid vlogen boven de trektelepost in de Redichemse Waard. Na een grote piek in 2015 (312 exemplaren in 52 waarnemingen) nam het aantal meldingen sindsdien elk jaar af. 🐦 Harry Velders pikte tijdens het barbecueën op 18 augustus twee **zeearenden** tegelijk op (een volwassen en juveniel), hoog afglijdend naar het westen. Dat was al de derde zeearendwaarneming vanuit zijn tuin aan de

*Boven krooneend,
Assche Wetering, 8 maart 2019,
foto Benny Zijl*

*Rechts bladkoning,
Voorkoop, 10 oktober 2019,
foto Marja van Bruggen*

*Uiterst rechts grauwe klauwier,
Everdingerwaard,
1 september 2019,
foto Paul van Veen.*

Breedsteeg. In totaal waren er zeven waarnemingen van de vliegende deur in februari, april, mei, juni en augustus, allemaal in de buurt van de Lek. De verzameling van ooievaars op de lichtmasten langs de A2 is vooral automobilisten niet ontgaan. Het summum was het aantal van 58 ooievaars op 25 augustus. Arjan Brenkman kon op 27 augustus een overvliegende ortolaan (de tweede dus van 2019) bijschrijven op zijn huis- en tuinwaarnemingenlijst.

September

Meerdere vogelaars konden op 1 september een juveniele grauwe klauwier ter plaatse in de Everdingerwaard aanschouwen. Dit is het derde jaar vanaf 2016 waarin deze (in Nederland toenemende) soort is waargenomen in deze regio. Ronald Messemaker zag op 12 september in Gellicum een juveniele steppekiekendief naar zuid vliegen. Het zou je tuinsort maar wezen! Hiermee komt het aantal zekere en onzekere meldingen vanaf de eerste waarneming in 2013 in het NVWC-waarnemingsgebied op 7. Dit jaar maar één rosse grutto, in de Everdingse uiterwaard, op 15 en 16 september tussen de wulpen. Daniël Beuker wist zijn tuinsortenlijst aan te vullen met nota bene de morinelplevier. Een exemplaar van deze soort vloog op 21 september over de Valeriaan (Voorkoop). Voor het derde jaar op rij is weer porseleinhoen gemeld: van 23 tot 27 september foeragerend in de Everdingerwaard. De invasie van gaaien in het najaar begon zich te manifesteren in deze maand. Op 22 september trok bij de trektelpost Redichemse Waard het recordaantal van 728 gaaien door, waaronder een groep van 75 vogels!

Oktober

Aardig wat doortrekkende smellekens in het voorjaar en het najaar van 2019 (17 waarnemingen), op EuroBirdwatch op 5 oktober zelf 5 over de Redichemse Waard. De bladkoning begint een jaarlijks (oktober)fenomeen in Culemborg te worden. Het kenmerkende roepje werd op drie plekken in de stad gehoord (Voorkoop, De Hond, centrum) door meerdere waarnemers. Op 10 oktober zelfs een duo bij de Weidsteeg. De vijfde waarneming sinds het

begin van NVWC-waarneming.nl van de grote pieper werd gedaan op de trektelpost Redichemse Waard op 13 oktober. Vanaf de derde week in oktober huisde een grote groep baardmannetjes in de rietvelden van de Everdingerwaard, op 24 oktober maar liefst 23 stuks. Op 23 oktober werd de tweede Europese kanarie van het jaar, zuidwest vliëgend boven het centrum van Culemborg, genoteerd door Hein Prinsen. Een knappe waarneming was de laag naar zuid vliegende ijsgors die Marcel Kok oppikte boven de Baarsemwaard op 27 oktober.

November- december

Door Tom Zeegers werd een Noordse kauw (ondersoort *monedula*) doorgegeven, zowel op 10 als op 15 november in De Voorkoop. Nadat op 23 november een pestvogel werd ontdekt in Geldermalsen door D. van Malsen, zag Hein Prinsen op 4 december 6 pestvogels uit de bomenrij langs de Wethouder Schoutenweg opvliegen. De grootste groep kraanvogels van 2019, 26 exemplaren, vloog op 28 november zuidwest boven het bedrijventerrein (waarnemer Bas Engels). Verder alleen enkele solitaire vogels in het voorjaar. Niet alledaags was de middelste zaagbek man die op 14 en 18 december op twee verschillende plaatsen op de Lek aanwezig was. Sjoerd Sipma meldde op 14 december een ruigpootbuiserd bij de Hennisdijk. Ruigpootbuiserden zijn hier tegenwoordig erg zeldzaam; de waarnemingen die er zijn worden door de "admins" vaak kritisch beoordeeld vanwege mogelijke verwarring met buizerd. Heel wat meldingen van krooneenden het jaar door, waaronder in mei een paartje afwisselend in de Baarsem-, de Goilberdinger- en de Steenwaard. Op 18 december zelfs 8 exemplaren tegelijk in de Steenwaard. Met 10 waarnemingen van 11 exemplaren was het in deze buurt een recordjaar voor de velduil. Er was een goed veldmuizenaanbod door de droge zomer van 2018, gevolgd door een zachte winter en lente met weinig neerslag. Op de laatste dag van het jaar zelfs twee opvliegende vogels langs de Linge bij Acquoy.

Nestkastenwerkgroep

door Cees van Appeldoorn

In 2019 heeft de nestkastwerkgroep verdeeld over 23 dagen in totaal 70 nestkasten gecontroleerd. In Rijswijk, Ravenswaay en Zoelmond hebben we nieuwe locaties ter controle erbij gekregen. Het gaat om vier kerkuilkasten en drie steenuilkasten van een vereniging die gestopt is. We zijn ook bezig met nieuwe locaties in de Betuwe.

Door het kappen van bomen door het Gelders Landschap is een torenvalkkast verloren gegaan.

De nestkasten op de Achterweg Culemborg zijn uit het bestand verwijderd omdat de bewoners geen nestkasten meer willen hebben op hun terrein. In Zoelmond worden een torenvalkkast en een steenuilkast door een andere vereniging gecontroleerd. Zij geven wel aan ons door wanneer er een broedgeval is.

Dit jaar zijn er nieuwe nestkasten gemaakt die gemakkelijk toegankelijk zijn om schoon te maken en we zijn gestart met het marterproof maken van nestkasten.

Torenvalken

Het jaar 2019 is voor de torenvalken ten opzichte van 2018 veel beter geweest. In maart zijn we gestart met het controleren en schoonmaken van veertien nestkasten.

Tijdens de controle vloog tot onze verbazing een torenvalk uit de kast op het terrein van Caetshaghe. Dat hadden we nooit eerder

meegemaakt. Bij de tweede controle met de camera hebben we geen eieren gevonden.

Halverwege mei hebben we met de camera de nestkasten gecontroleerd en in totaal 27 eieren gevonden. In juni hebben we een extra controleronde met de camera gedaan en waren alle nestkasten leeg, de jongen waren uitgevlogen. Bij die controle waren een paar kinderen van de Jeugdgroep mee om te kijken en die vonden het geweldig.

Op de locatie boerderij De Heuvel zit steevast een torenvalk te broeden en met goed resultaat. Aan de Sint Jansteeg broedden in een kerkuilkast ook torenvalken.

Bosuil

Voor de bosuilen was 2019 iets minder goed dan 2018. In maart en april zijn we gestart met het controleren en schoonmaken van tien nestkasten. In april hebben we in totaal twaalf eieren gevonden. Bij de familie Knobbout waren drie eieren opgegeten door een marter. Deze nestkast gaan we marterproof maken.

Tijdens de controles vonden we ook nesten van holenduiven.

Kerkuilen

Het jaar 2019 is voor de kerkuilen ten opzichte van 2018 veel beter geweest. In april en mei zijn we gestart met het controleren en schoonmaken van 23 nestkasten. Helaas waren er ook eieren opgegeten, waarschijnlijk door een marter en vonden we veel veren in de nestkast. Ook deze kast gaan we marterproof maken. In de nestkast die vorig jaar is opgehangen op de Leidsche Hoeven was het gelijk raak: drie jonge kerkuilen.

Tijdens extra controles in september en oktober vonden we een paar keer een tweede leg met in totaal negen jonge kerkuiltjes. Tijdens de controles vonden we ook nesten van kauwen en holenduiven.

Dit jaar hebben we ook heel veel braakballen gevonden. Die kan Winny Verdouw goed gebruiken voor de Jeugdgroep, om ze uit te pluizen.

Stenuilen

Het jaar 2019 is voor de steenuilen ten opzichte van 2018 veel beter geweest. Half april zijn we gestart met het controleren en schoonmaken van 22 nestkasten. In totaal hebben we 23 eieren gevonden en zijn achttien steenuilen uitgevlogen.

Bij Kees de Raad hoog boven in de kapschuur zit elk jaar een steenuil te broeden, maar niet in een nestkast. De nestkast in de boom hebben we daarom weggehaald en meegenomen.

Tijdens de controles vonden we ook nesten van spreeuwen en kauwen. In twee nestkasten troffen we hoornaars aan. 🐦

Linkerpagina broedende steenuil; linksboven nestkast marterproof gemaakt, foto Gerrit van Utrecht; rechtsboven en daaronder: cameracontrole met de jeugdgroep; midden nestkast goed toegankelijk om schoon te maken.

Broedgegevens jongen per jaartal

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Torenvalken	12	9	20	11	15	4	13	7	8	27
Bosuil	4	2	1		3				9	7
Kerkuil	14	3	11	5	22		19		4	29
Stenuilen	2		2	4	4	15	12		10	18

Jeugdgroep

door Winny Verdouw en Maartje van der Ploeg

Het overkomt ons niet vaak dat we een activiteit moeten afzeggen vanwege het weer. Dit jaar gebeurde het twee keer. Het klimaat speelt ons parten. Omzetten van broeihopen in Nieuw Wulven in de stromende regen zagen de ringslangen niet zitten. Een leuke activiteit met nachtvinders vraagt toch wel om een beetje droog weer. Goed nieuws: beide activiteiten komen in dit jaar weer terug.

Ja het klimaat speelt ons parten. We kijken toch met enig optimisme terug. We beschikken over een trouw groepje kinderen en er zijn een stuk of wat nieuwe leuke natuurvorsertjes bijgekomen.

Schepnetten, we doen het minimaal twee keer per jaar. Deze keer in Parijsch met een dikke snoek ertussen en in de Regulieren met veel libellenhuidjes.

De paddenstoelen stonden volop in de Plantage in de stromende regen. Kinderen geven daar echt niet om. Bodemdiertjes en een tocht door de Uiterwaard op zoek naar bijen en hommels met zoekkaart, was ook al zo'n leuke middag. Het jaar sloten we af met kerstbakjes en vogelvoer maken en het rijgen van pindaslingers. Wij gaan vol enthousiasme het nieuwe jaar tegemoet. Gaan jullie weer mee? 🐦

Knotwerkgroep snoeit elzenhakhout langs Diefdijk

door Berry Lucas, foto's Knotwerkgroep

De knotwerkgroep van de NVWC heeft deze winter het onderhoud ter hand genomen van het elzenbosje langs de Diefdijk, op de hoek van de Prijsseweg. Met dit cultuurhistorisch hakhoutbeheer is, na jarenlange aftakeling en vernieling van deze waardevolle en markante landschapselementen, het duurzaam behoud ingezet. Op de zaterdagen 16 november en 1 februari hebben een vijftiental vrijwilligers de elzenstobben gesnoeid en het hout afgevoerd en langs de rand van het bosje gelegd. Een lastige klus, want het terrein is deels erg moerassig, dichtbegroeid en door de kleine dijkes ('rabatten') erg hobbelig. Maar het was dankbaar werk, want gaandeweg zijn de oorspronkelijke contouren van het hakhoutperceel weer zichtbaar geworden. Een leuke afwisseling ook op het reguliere knotwerk!

Aanleiding voor het landschapsonderhoud langs de Diefdijk was de actie van de NVWC vorig jaar om de verwijdering van de elzenbosjes en de moerasstrook door achtereenvolgende eigenaren te stoppen. De natte laagtes langs de Diefdijk zijn in de loop der eeuwen door kleiwinning voor de dijkbouw ontstaan, maar dreigden door illegale demping met grond en puin te verdwijnen. Daarmee zouden ook de aanwezige natuur en het historisch erfgoed verloren gaan. Met de gemeente en de eigenaar zijn daarop afspraken gemaakt over het behoud van de strook, waaronder de toezegging van de NVWC om het bosje periodiek te snoeien. Het uitdiepen van de watergangen zal worden uitgevoerd door de eigenaar. Ook dient er volgens de afspraken nog nieuwe aanplant van knotbomen plaats te vinden.

Meer informatie over de Knotwerkgroep:

Harry van de Waardenburg, tel. 0345-514358 of 06-44704754

Waar komt die naam vandaan?

Weersverwachting: hier en daar een bui

De groene specht

door Ellen Geleedst, foto's Paul van Veen

Toen onze zoon Bart nog erg klein was, woonden we in Zoelmond. Daar liep ik vaak een rondje door het dorp met hem in de wandelwagen. En daar hoorden we vaak, heel vaak, het kenmerkende 'Klu-klu-klu' van de groene specht. Omdat het zo'n herkenbaar geluidje is, wees ik Bart er altijd op. Ik denk dat ik meestal even een vinger opstak, als gebaar van "Hoor, daar is het geluid". En al vrij snel stak Bart telkens bij het geluid van de groene specht ook een vinger op. Praten kon hij nog niet – hij was veertien maanden toen we naar Culemborg verhuisden – maar het geluid van de groene specht zat er toch mooi in!

Ik denk dat velen de groene specht, net als de kleine Bart en ik, kunnen herkennen aan zijn roep. Anders is het even het opzoeken waard, dat geluid, want overal in ons werkgebied kun je hem horen roepen. Soms ook binnen de bebouwde kom en zeker aan de randen daarvan. Ook voor minder geoefende vogelgeluidenherkeners is dit echt een aanrader!

Heimwee

Vaag meende ik dat ik er een foto van had met dat kleine wijsvingertje omhoog. Met het oog op dit artikeltje heb ik daarom in de kerstvakantie de foto's van toen nog eens teruggekeken. Dat leverde geen bruikbare foto op, maar wel een golf van heimwee! Heimwee naar de tijd dat ons jongentje nog zo klein en afhankelijk was. Ach, dat is universeel, natuurlijk. Als ouders kun je met weemoed terugdenken aan de eerste stapjes, pap proberen te eten met een lepeltje en vooral je hele gezicht onder smeren, spelen in het badje ... Maar het overviel me echt, precies op de breuklijn van schoolkind naar puber. Het afhankelijke "mama!" de hele dag door is ook in huize Van Veen-Geleedst veranderd in een "Oké, boomer", waarna de oortjes van de telefoon weer in de oren gaan.

Onze eigen tuin-groene-specht

Je kunt overigens de groene specht, naast in bomen, ook op het gras treffen op zoek naar mieren. In de hele hete zomer van 2018, toen het vaak te warm was om te fietsen, hadden we een vakantiehuisje in het oosten van Duitsland met een grote tuin. En daar hadden we onze eigen tuin-groene-specht. Omdat er feitelijk niets anders te doen was dan zwemmen en in de schaduw rondhangen, konden we dat eens goed van alle kanten bekijken (en in het geval van Paul ook fotograferen). Zie bij dit artikel een resultaat daarvan. De groene specht is echt groen. Dat stukje van de naam is daarom niet al te ingewikkeld om te verklaren. Persoonlijk vind ik wel dat als hij wegvliegt hij een gele indruk geeft. Maar zittend en foeragerend kunnen we er niet omheen: een groene specht is groen. De familienaam 'specht' komt zeer waarschijnlijk van het Germaanse 'spixta', wat op haar beurt dan weer verwant is aan de wetenschappelijke naam 'Picus'. Let wel, Pica is ekster, maar Picus is echt een specht. De letterlijke betekenis van Picus is 'spitssnavelige'. Het is natuurlijk niet vreemd dat juist een specht, met zijn kenmerkende snavel en werkwijze als 'boomhakker' naar de snavel is vernoemd. Tot zover alles logisch en weinig interessant.

Werken als een groene specht

Wel stuitte ik op een tweetal Vlaamse gezegden, die ik hier graag voor het voetlicht breng. De eerste is "werken als een groene specht", wat we in het Nederlands zouden omschrijven als "werken dat de stukken eraf vliegen." Dat is wel leuk om weer eens te bedenken, als een stevige klus ter hand wordt genomen. Dan ben je aan het werk als een groene specht!

Het tweede gezegde duidt op een speciale eigenschap van de groene specht, waar ik volledig onbekend mee was. Er wordt namelijk gezegd, dat een groene specht vóór een regenbui helderder en harder klinkt dan gebruikelijk. Vroeger werd hem daarom een voorspellende kracht toegeschreven. In delen van Vlaanderen heet hij daarom wel 'waterspecht' en is er een gezegde: "Als de specht roept giet-giet-giet, bedriegt hij u niet."

Ik moest daardoor onmiddellijk denken aan Jan Boerenfluitje van het Sinterklaasjournaal. Voor wie het Sinterklaasjournaal wat minder nauwgezet volgt, zal ik even vertellen wie Jan Boerenfluitje is. Hij sluit regelmatig dat journaal af met een zogenaamd Oudhollands gezegde. "Jan Boerenfluitje maakt het weer leuk, met elke dag een gezellige spreuk." Daarop volgt een volkomen nietszeggende spreuk. Ik zal er twee noemen hier, om een indruk te geven. "Ligt de kat voor het haardvuur te spinnen, dan is het waarschijnlijk buiten kouder dan binnen." Of deze: "Gaat de zon onder met avondrood, dan is de kans dat het donker wordt groot."

Weersvoorspellers

Ik heb mij voorgenomen de komende weken en maanden eens goed op te gaan letten op het geluid van de groene specht, op de helderheid en hardheid en op het al dan niet volgen van een regenbui. Met als onze moderne weersvoorspellers zijn we dit soort kennis volkomen kwijt geraakt, natuurlijk. Pieter Derks verzuchtte al eens in een theatershow, dat mensen tegenwoordig als ze willen weten of het gaat regenen naar beneden kijken (op hun telefoon, dus) en niet naar de lucht. Misschien zijn er meer NVWC-leden die daar eens op willen letten. Doen we samen een echte 'challenge' zoals dat tegenwoordig heet. Gewoon een proefje, of het Vlaamse gezegde een echte wijsheid betreft of eentje in de categorie 'Jan Boerenfluitje'. 🐦

*Boven groene specht vrouwtje (Culemborg)
Onder juveniele groene specht (Parey Duitsland)*

Aha, op die manier!

Het verhaal achter de foto

Verrekijkerogen

door Wim Rubers

Dit is het mannetje van de bonte springspin (*Evarcha falcata*). Het beestje is ca. 4 mm groot en dat het een mannetje is, zie je aan de 'bokshandschoentjes', monddelen die palpen genoemd worden en die bij het vrouwtje veel kleiner zijn dan bij het mannetje. Het is een spinnetje dat voorkomt op vochtige kale zandgrond, vooral in een zonnige heideachtige omgeving waar ze niet zeldzaam is.

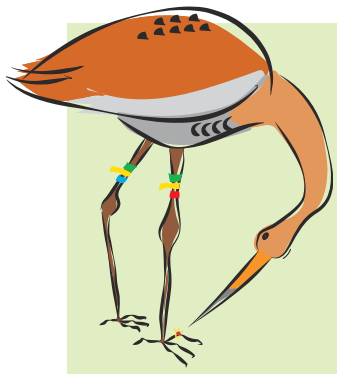
Insecten hebben samengestelde ogen maar spinnen hebben heel anders, net als wij, enkelvoudige ogen. En bij springspinnen zijn ze heel groot, wat dan weer kenmerkend is voor de hele groep van deze spinnenfamilie en ze kunnen er heel goed mee zien. Door die mensenogen, of beter: verrekijkerogen, zijn ze een geliefd onderwerp voor natuurfotografen. Recht van voren gefotografeerd kijken ze je indringend en nieuwsgierig aan, wat een grappig effect geeft.

In zuidelijke landen en de tropen vind je echt spectaculaire soorten maar ook bij ons komen een paar leuke soorten voor - al zijn ze wel wat aan de kleine kant - zoals de bekende zebraspin en de marpissa, die je op zonnige muren en kozijnen van huizen kunt zien jagen naar prooi. Ze maken daarbij behendige sprongetjes, uniek in de wereld van de kleine dieren. Ook interessant: ze kennen een uitgebreide balts en die leuke gekleurde haren rond de ogen en op de palpen spelen daarbij een speciale rol. De vrouwtjes kunnen hieraan zien of ze met het juiste mannetje te maken hebben.

Oevers spoelen

Hoe ben ik aan dit beestje gekomen? Het was bijvangst van een inventarisatie van de keverfauna van het natuurgebied Den Treek bij Leusden in juni 2018 door de Entomologische Vereniging. Dit beestje werd aangetroffen bij het Vogelwater, een grote recent gegraven plas die normaal niet voor publiek toegankelijk is. Bij dit werk werd het gebied gedurende 1 dag uitgekamd door een ploegje van zo'n 15 man (vrouwen zien we niet veel bij de kevers).

Gewoonlijk levert een dergelijke actie al snel zo'n drie- à vierhonderd soorten op. Daar zijn natuurlijk wel wat speciale vangtechnieken voor nodig. De hier gebruikte methode is denk ik wat minder bekend: het zogenaamde oevers spoelen. Je gaat daarbij zelf in het water staan en met behulp van de onmisbare witte plastic bak, het belangrijkste instrument van de keveraar, wordt nu in hoog tempo zoveel mogelijk water op de oever geplensd. Veel beestjes die ingegraven zitten, komen nu omhoog en worden door het aflopende water meegesleurd. Met een keukenzeef wordt nu snel alle rond-

Bij de poot

Ringaflezingen in de appgroep

door Mario Huizinga

1. Foto kolgans

Deze witte halsband van de kolgans op de foto (Vier Dreven, 2018) kon ik niet aflezen, omdat de halsband geen inscriptie (meer) had. Gelukkig kon ik de metalen ring (AA00716) wel aflezen en de Litouwse ringer informeren dat het geplakte nummer van de halsband was verdwenen. Deze halsband is geen gewone halsband, maar heeft een ingebouwde gps-tracker met zonnepaneel, accu en zender, die sms-jes met de route en andere gegevens kan versturen.

Deze nieuwe technologie kan soms opmerkelijke informatie opleveren:

2. Kaartje rietgans 459

Een vrouwtje toendrarietgans is in oktober 2019 bij Milsbeek gevangen en heeft zenderhalsband 459 gekregen. De gps-track van 459 laat zien dat ze maandenlang heel plaatstrouw was, tot oudjaarsavond: om 23:00 uur vloog ze op van de slaapplaats, en kwam ze na een angstige nachtelijke zwerftocht van zeker 300 kilometer via Hoogeveen, Lelystad, Medemblik uiteindelijk tot rust bij de Oostvaardersplassen. Drie dagen later vloog ze weer terug naar Milsbeek.

3. Kaartje rietgans 499

Een ander vrouwtje toendrarietgans (499) maakte een nog langere tocht op oudjaarsavond: al om 18:15 vertrokken van Bergen aan de Maas, en via Nijmegen, vlak langs het werkgebied van de NVWC, over de Brouwersdam de donkere zee op, waar ze nog een hele tijd bleef rondvliegen. Kort na 2 uur in de nieuwjaarsnacht verdween het signaal, maar gelukkig kwam 499 op 2 januari weer terug online vanaf de Haringvliet.

Enkele andere voorbeelden van nieuwe kennis door het gebruik van zenderhalsbanden: voorheen onbekende trekroutes naar de broedgebieden, nieuwe pleisterplaatsen en de tijd die vogels tijdens de trek op één plek blijven hangen voor ze verder trekken.

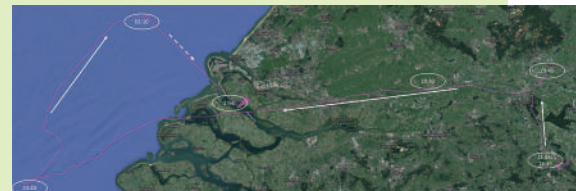
Met dank aan ganzenonderzoekers Andrea Koelzsch en Gerard Muskens voor de gegevens van de rietgans.

1

2

3

drijvende prut afgezeefd en in een luchtig zakje (voor zuurstof, dus geen plastic) meegenomen. Dit wordt dan thuis verder uitgezocht. Opvallend daarbij is altijd het hoge aandeel spinnetjes. Veel meer dan pissebedden, springstaarten, kevers en noem maar op. Ik doe niet speciaal aan spinnen maar soms zit er eentje tussen die zo leuk is dat ik toch even probeer of hij/zij niet een ogenblikje stil wil zitten voor een plaatje. En dat was hier dus het geval.

Macrotechniek

Dan de fototechnische kant. We hebben het hier natuurlijk wel over beestjes van een paar millimeter en dat vergt speciale spulletjes. Foto's in het veld maken, is veelal een kansloze onderneming. Je zou languit op de natte grond moeten liggen en bij de geringste foute beweging neemt je mooie fotomodel de benen en dan kan het lang duren voor je weer een kans krijgt. Veel fotografen vangen dit kleine grut dan ook eerst en brengen het over in een soort van mini terrarium. Een ondiep doorzichtig bakje met deksel en gevuld met bijvoorbeeld zand, strooisel en wat vers plantenmateriaal kan

al geschikt zijn. In het begin rennen ze wat rusteloos rond maar met wat geduld lukt het soms wel (soms ook niet). En veel knippen natuurlijk. Om een sterke vergroting te verkrijgen, hoef je niet lang te zoeken, er is nog steeds maar één geschikte lens op de markt: het Canon MP-E 65 mm f/2.5 macro-objectief, de enige lens met automatisch diafragma die zonder verdere hulpmiddelen 1-5x vergroting kan bereiken. Scherpstelling is handmatig, er is geen autofocus. Dit objectief staat hier in vrijwel z'n uiterste stand op een Canon 70D camera met aan weerszijden van de lens een kleine flitser (in TTL-modus). Op de flitsers zit een zelfgeknutselde 3-lagige diffusor om het licht zo zacht mogelijk te maken. Het geheel is nogal omvangrijk, je neemt het nou niet direct even op je fietsje mee het veld in en dit gevaarte komt dan eigenlijk ook nooit verder dan onze achtertuin. Geen probleem, ook hier zijn meer dan genoeg leuke beestjes en bloemetjes om de camera (en mij) nog jaren aan het werk te houden. 🐦

Groentje ontgroent

door Nelly Hofman

Over vogellijst

Een nieuw jaar staat gelijk aan tsielpverse vogellijstjes. Een lege tuinlijst, een lege jaarlijst én een naderende Big Day: genoeg redenen om de verrekijker te grijpen en eropuit te gaan.

De lol van de tuinlijst is trouwens dat je er juist niet op uit hoeft. Daarop mag je alles noteren wat je vanaf je perceel op zicht of gehoor kunt determineren. Dus als ik uit mijn slaapkamer ga hangen, kan ik, nu er geen blad aan de bomen zit, ganzen, dodaars en blauwe reigers noteren. En ja, op mijn tuinlijst staat al vroeg in het jaar een gave soort. Er kwam al duikend een paartje grote zaagbek voorbij.

De derde zondag van het jaar scheen de zon. In de ochtend althans. Kunt u het zich nog herinneren met al het grauwe weer van die maand?

“Waar ga je heen?“, vroeg vrouwlief me. Dat had ik eigenlijk nog niet bedacht. Ik wilde er gewoon op uit. “Geen idee. Gewoon mijn neus achterna.”

Even later fietste ik op de Goilberdingerdijk. Of nou ja, fietsen ... Het is meer optrekken en remmen. Om de havikklap stond ik naast mijn fiets door de kijker te turen naar onder meer wintertalingen en smienten in de Baarsemwaard. Even verderop naar bergeenden, een grote zilverreiger en een jagende torenvalk.

Geluksmoment

Bij de Goilberdingerwaard zaten veel ganzensoorten en tikte ik de eerste tafeleend voor dit jaar af. Hoppa, op de jaarlijst ermee! En toen streken er vogels neer, exact voor mijn neus, aan de rand van het water. Vier, vijf, zes ..., nee, nog meer! Circa 23 wulpen kwamen er foerageren. Wat een geluksmoment! De buizerd die al even in de uiterwaard aan het jagen was, wilde ook even op mijn foto terechtkomen. Prachtig plaatje, dat in mijn hoofd mooier is dan op papier.

Het water rond Fort Everdingen had me een paar zaagbekken te bieden. Een eendensoor die ik deze winter voor het eerst zag en ik denk de enige vogelsoort waarbij ik het vrouwtje stiekem mooier vind dan de man.

Maar wat zit daar boven in een rietstengel? Met de zon op zijn rug scheen hij me knalblauw tegemoet. Zo mooi dichtbij en vooral stilzittend heb ik een ijsvogel niet eerder gezien. Niet alleen hij was stil, ook ik was er stil van. Ik mocht hem even bekijken, maar toen ik de camera uit de fietstas wilde halen, vond de vogel het wel welletjes.

Vogelpaparazzi

Jammer! Maar ..., het is niet erg. Mijn carrière als vogelpaparazzi heb ik achter me gelaten. Jarenlang stond ik met één oog in de zoeker te ‘vogelen’. Thuis had ik de schone taak om honderden foto’s uit te zoeken en op dat moment ontdekte ik wat voor moois ik allemaal gezien had. Of eigenlijk wat ik had kunnen zien. Als ik daar ter plekke aanwezig was geweest en naar de vogel had gekeken. In plaats van me druk te maken om sluitertijden en ISO-waarden en te balen als de vogel net te snel gevlogen was.

Nee, geen fysieke foto van de ijsvogel. Maar de mentale foto is prachtig en dat is veel meer waard!

Oké, van de zaagbekken heb ik uiteindelijk wel wat plaatjes geschoten. Ik moet deze column wel een beetje opleuken met wat beeldmateriaal.

jes en een fietstochtje

*Meneer en mevrouw grote zaagbek
Rechts wulpen in de Goilbedingerwaard*

Witte buizerd

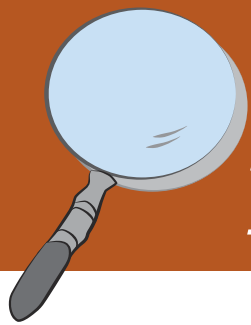
De witte buizerd die deze winter het gebied rond de Diefdijk in zijn beheer heeft, liet zich ook al niet op de kiek zetten. Zodra ik van de fiets stapte verliet hij zijn vaste post in de top van een boom en ging ver buiten het bereik van mijn lens in een weiland zitten.

Langs de Stokvisweg liepen ooievaars. Niet erg bijzonder in Culemborg. Iedereen die wel eens over de A2 rijdt weet dat er hier wel een paar of wat zitten. Toch bedenk ik me nog net dat ik hem wel moet opvoeren op Waarneming. Niet alleen omdat het toevalig het weekend van de nationale ooievaarstelling is, maar omdat de soort nog niet op mijn jaarlijs staat. En die ene, ah gossie hij is mank, roek die erbij loopt, voer ik ook gelijk in.

Ik kan me weken later, als ik dit stukje tik, nog exact herinneren wat ik zag en welke route ik aflegde. En dat besef maakt dat ik geen enkele spijt heb dat ik niet meer jaag op de mooiste vogelfoto, maar de vogel bekijk in het hier en nu.

Bijna drie uur later kwam ik dik tevreden thuis. Ik heb heerlijke vitamine vogel opgedaan!

De focus op ... Ada Wille

...een meer dan bevlogen lid van de NVWC en ook nog landschapsarchitecte

door Frans Waroux

Wij zijn bij Ada op bezoek gegaan nadat we persoonlijk kennis met haar hebben gemaakt in het kader van de bestrijding van de eikenprocessierups. Op een koude woensdagmiddag in november hebben we met een aantal leden van de Klusgroep van de NVWC een begin gemaakt met het ophangen van nestkastjes voor mezen aan de Lange Dreef. Daar begon het.

Praten met Ada is praten met een gepassioneerde vrouw die in alle opzichten bezig is om de natuur om ons heen weer natuur te laten zijn. Vanuit haar huis aan de Hondwijk heb je een weids uitzicht over enkele hectaren hooi- en grasland waarvan een deel in eigen bezit en beheer. En juist het gedeelte dat Ada en haar buurman en broer Jan en zijn vrouw Marie José in eigen beheer hebben, zo'n 7 ha, wordt nu beheerd als hooiland.

Geen mest of gif

In de pachtovereenkomsten die er op rusten is afgesproken dat er geen drijfmest en kunstmest wordt gebruikt of gif gespoten wordt. Ada en haar broer Jan gingen aansluitend in overleg met onder anderen Kars Veling en Annette van Berkel op welke wijze zij de natuur een handje konden helpen. Er werd op 2 ha een jaar een proef met sinusbeheer gedaan. Kars en Annette monitorde wat dat opleverde. Er werden, op eigen initiatief, vogelbosjes aangeplant met diverse soorten bomen en struiken. Het gras mocht weer groeien en zaad vormen en zie daar. Er werd een patrijs gespot en putters en ringmussen snoepten ook lekker mee. Niet alleen de libellen kwamen op al dat moois af, zelfs werd in de bijen- en vlinderbloemenstrook langs de sloot een van de mooiste vlinders, de koninginpage waargenomen. Een werkelijk koninklijk bezoek.

Rampzalige gevolgen

Wat een vooruitgang. Geweldig. En dan . . . een paartje scholeksters. Zouden ze gaan broeden? Jippie, we gaan de goede kant uit dachten broer en zus. Ze bleven rondhangen en ja hoor, ze gingen een nestje maken en brachten dat jaar drie jongen groot. Het jaar daarop keerden twee paartjes terug. Maar helaas broedden die ongezien op het naastgelegen (kuilgras)perceel. Broer Jan zag echter op enig tijdstip de twee mannen scholeksters op paaltjes zitten en steeds weer opvliegen. Het perceel waarin werd gebroed was begin mei gemaaid. Bij inspectie vond Jan later de versnipperde resten van de twee scholeksters plus eierstruif en schaalresten. Dan doet het pijn van binnen. Dan ga je bij jezelf te rade. Wij wisten dat er twee paartjes scholekster aan het broeden waren. De pachter niet. Wij hadden de nesten kunnen gaan zoeken, deze markeren en de pachter kunnen informeren. Hebben we (helaas) niet gedaan. Met bovenstaande, rampzalige gevolgen als resultaat.

Eikenprocessierups

Aan de Lange Dreef staan aan weerszijden nog jonge eikenbomen. De waardboom van de zo gevreesde eikenprocessierups. En omdat Ada ook een voorstander is van actie, waar aanpakken een onderdeel van is, ging zij maar eens een praatje maken met de mensen van de Stadswerkplaats. Kwam ook buurten bij de NVWC die tekeningen van nestkastjes kon leveren en heel snel werd een plan gesmeed. Met een burgerinitiatief werd budget verkregen voor de Stadswerkplaats om met schoolklassen aan het werk te gaan. De kastjes, 45 stuks!, werden gemaakt en twee weken later ging een ploegje mensen op pad. Eerst nog even op de koffie bij Ada op de

Hondwijk en daarna starten met creatief ophangen. Er mochten namelijk geen spijkers of krammen gebruikt worden. Inmiddels hangen deze nestkastjes en de kool- en pimpelmezen zijn hun toekomstige woningen nu al volop aan het inspecteren. Is toch helemaal geweldig: mooi onderkomen en de rupsen, het basisvoedsel voor de jonge meesjes, als in een moestuintje rondom je huis. Hoe mooi kan het zijn.

Het gevaar van de brandharen van deze rups wordt nogal eens onderschat. Het is niet alleen vervelend en gevaarlijk voor mensen maar ook dieren kunnen er problemen door oplopen. Bij sterke wind worden deze haartjes vele honderden meters met deze wind meegenomen en komen in het grasland terecht waar ze soms tot wel acht jaar hun gevaarlijke uitwerking behouden. Met het hooi kunnen deze dieren dit binnen krijgen en daar zelfs ziek van worden.

Verrijking

Ada is een vrouw die de natuur als het ware omarmt. Zij wil binnenkort haar naaste burens, die land bezitten of pachten, een keer uitnodigen om gewoon eens over het beheer te praten en hierover van gedachten te wisselen. Juist ook om het vernietigen van nesten als die van de scholeksters te voorkomen. Het is toch wonderlijk dat je tot voor enkele jaren nauwelijks een vogel zag en dat je nu niet alleen meer vogels maar ook meer verschillende soorten vogels kan zien. Een verrijking zonder meer en zo dichtbij huis. Reinier van den Berg, een bekende meteoroloog, zei het recent in een van zijn lezingen: "Het is al vijf over twaalf en er zal heel wat moeten gebeuren om deze klok tien minuten terug te zetten." En ook: "Inspireer twee mensen in je directe omgeving die niets met het onderwerp klimaat en biodiversiteit hebben. Dan krijgen we een wiskundige onmogelijkheid, namelijk dat delen (van jouw kennis en inspiratie) vermenigvuldigen wordt."

In de Hondwijker Theetuin – die vanaf dit voorjaar bij mooi weer elke zondag weer open is – kunt u genieten van de natuur op en rond het erf en informatie en inspiratie opdoen om zelf aan de slag te gaan. Er is een leestafel met allerhande informatie en natuurlijk thee of koffie met huisgemaakte taartjes. Dit jaar zullen er (kunst) exposities met het thema natuur georganiseerd worden. Houd voor meer informatie daarom ook de website in de gaten: www.hondwijkkertheetuin.nl

1. *Ada Wille en drie leden van de Klusgroep van de NVWC bezig met ophangen van nestkasten (inzet) gemaakt bij de Stadswerkplaats met behulp van scholieren, foto's Frans Waroux*
2. *Zicht op de bloemenweide na aangepast beheer*
3. *Vlinder- en bijenvriendelijke bloemen, foto's Ada Wille*
4. *Eikenprocessierups, foto Frans Waroux*

Natuur in tuinen en op het balkon

Geef je tuin door voor de opentuinenfietstocht

door Kars Veling

Op 12 juli is er een dag over biodiversiteit in de tuin. In tuinen kunnen heel veel verschillende 'wilde' planten en dieren een goed leefgebied vinden. Helaas zien we ook dat er veel tuinen worden betegeld en dat is nu juist weer niet zo goed voor planten en dieren. Tijdens een opentuinenfietstocht willen we op deze dag de mensen voorbeelden laten zien van wat je kunt doen in je tuin voor de biodiversiteit.

Natuurlijk willen we 'echte' natuurtuinen laten zien, maar juist ook meer traditionele tuinen waar door een aanpassing, bijvoorbeeld een bijenhotel of een bepaalde boom of stuijk een meerwaarde is gecreëerd. We willen het liefste zo verschillend mogelijke tuinen en balkons laten zien, van netjes tot een rommeltje en van natuurlijk tot strak en cultureel. Wilt u uw tuin of balkon openstellen voor mensen op deze zondag, stuur dan even een mailtje naar karsveling@gmail.com. We kijken dan of er een mooie route kan worden gemaakt waardoor de deelnemers geïnspireerd raken.. 🐝

COLOFON

Hak-al is een uitgave van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg en wordt gratis onder haar leden verspreid.

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG (NVWC)

Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg
Triodosbank: NL53TRIO 0781 404 312
KvK Tiel : 40156764
e-mail : post@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl
www.facebook.com/nvwculemborg
NVWC op Twitter: @NVWCulemborg

ANBI

(Algemeen Nut Beogende Instelling)
De NVWC is een ANBI-instelling:
een gift aan de NVWC is aftrekbaar van het belastbaar inkomen.

REDACTIE

Eindredacteur: Louis van Oort
Gabrielle van Appeldoorn
Berry Lucas
Vormgeving: Eric van Grieken
Foto's: hakalopmaak@nvwc.nl

DRUK

BladNL
Opplage: 400 exemplaren

VRAGEN OVER BEZORGING

Johan de Kruif 0345 - 515 767
Distributie:
Ans van den Berg, Yme Jan en Jaaike Bosma,
Jan Dirk Buizer en Mirjam Melman,
Carolien Duivenvoorde, Jannus Geleedst,
Marga Gerards, Jurgen Geven, Gerdit Greve,
Nelly Hofman, Caroline van der Laan,
Yvonne Jakobs-Lommers,
Jandirk Kievit, Leo van de Kooij,
Annemarie Roelink, Wim en Carla Rubers,
Harry van de Warenburg, Frans Waroux

ILLUSTRATIES

Eric van Grieken

Overname van artikelen, tabellen en schema's is alleen toegestaan met de volgende bronvermelding: "Bron: Hak-al 01-2020, Natuur- en Vogelwacht Culemborg". Overname van foto's of illustraties is zonder toestemming van de fotograaf of illustrator niet toegestaan. De redactie behoudt zich het recht voor aangeleverde artikelen in te korten, aan te passen, niet te plaatsen en aangeleverde afbeeldingen niet op te nemen.

www.nvwc.nl

ADRESSEN EN INFO

BESTUUR

Contact opnemen met bestuur kan door te mailen naar bestuur@nvwc.nl of te bellen.

Kars Veling (voorzitter)

0345 - 531 689

Martin Heerschoop (secretaris)

0345 - 520 380

Johan de Kruif (penningmeester)

0345 - 515 767

Ruud Post

0345 - 501 929

Han Sloots

0345 - 518 716

VERTROUWENSPERSONEN

Kees van de Vate
c.vd.vate@hetnet.nl
0345 - 535 257
Carolien Duivenvoorde
carolienduivenvoorde@pscd.nl
0345 - 505 423

INSECTENWERKGROEP

Karin Verspui
0345 - 574 123
insectenoor@nvwc.nl

JEUGDGROEP

Winy Verdouw
06 - 40 80 52 08
Maartje van der Ploeg
06 - 10 75 98 66
jeugdcoor@nvwc.nl

KNOTWERKGROEP

Harry van de Warenburg
0345 - 514 358
knotcoor@nvwc.nl

LEZINGEN EN CURSUSSEN

Annette van Berkel
0345 - 531 689
lezingcoor@nvwc.nl

NESTKASTWERKGROEP

Cees van Appeldoorn
Gerrit van Utrecht
nestkastcoor@nvwc.nl

PLANTENWERKGROEP

vacature
plantenoor@nvwc.nl

TUIN- EN KLUSWERKGROEP

Frans Waroux
0345 - 515 393
kluscoor@nvwc.nl

VOGELWERKGROEP

Gerrit-Jan Klop
06 - 51 14 86 42
vogelcoor@nvwc.nl

ZOOGDIERENWERKGROEP

Jurgen Geven
0345 - 533 756
zoogdierenoor@nvwc.nl

VRAGEN OVER INSECTEN

Annette van Berkel
0345 - 531 689
lezingcoor@nvwc.nl
Ewoud van de Ploeg
Agrius_convulvuli@hotmail.com
Maartje van der Ploeg
peetmaartje@hotmail.com

Aha, op die manier!

Het verhaal achter de foto

door Gabrielle van Appeldoorn

Voor elke editie van de Hak-al kijken we reikhalzend uit naar het fotomateriaal dat ingezonden wordt. Wat een juweeltjes zitten daar vaak bij. We vinden dat we daar eigenlijk nog wel wat meer mee kunnen doen en daarom introduceren we deze rubriek.

Met zoveel leden met liefde en talent voor (natuur)fotografie moet zo'n rubriek moeiteloos te vullen zijn. Natuurlijk, veel foto's worden gewoon 'klik' gemaakt maar soms zit er een verhaal of belevenis achter. En daar zijn we dus naar op zoek: foto's die voor jou iets betekenen.

Deel je mooiste, meest speciale of bijzondere, grappige of unieke foto met ons en geef een korte toelichting over hoe of wat, waar en waarom.

Het maakt niet uit of de opname gemaakt is met een 'simpele' digitale camera of dat je voor de opname objectieven of telelenzen gebruikt hebt. Vertel ons over je keuze voor beeldopbouw, lichtinval, scherpte of onscherpte. Als dat mogelijk is, geef dan je camera-instellingen weer.

Zo kunnen we ook nog van elkaar leren.

De derde foto in deze rubriek op pagina 28 is van Wim Rubers:

Verreijkrogen.

*Opentuininfietstocht 12 juli
Zie pagina 34.*

www.nvwc.nl

Agenda NVWC

Maart

- 03 NME Natuurfeestdag
- 04 Vogelcursus
- 05 NME Natuurfeestdag
- 07 Vogels in de buurt
- 07 Excursie ihkv vogelcursus (avond?)
- 14 jeugdactiviteit - broedhopen ringslangen
- 18 Lezing
- 25 Vogelcursus
- 26 Bestuursvergadering
- 28 Excursie ihkv vogelcursus
- 28 Excursie wildpark Duitsland

April

- 01 Jaarvergadering
- 15 Lezing
- 16 Bestuursvergadering
- 18 Jeugdactiviteit - reptielen/amfibieën
- 22 Vogelcursus
- 25 Excursie ihkv vogelcursus

Mei

- 02 Vogels in de buurt, excursie
- 06 Vogelcursus
- 09 Jeugdactiviteit - waterbeestjes Parijsch
- 09 Excursie ihkv vogelcursus
- 17-23 Hemelvaartkamp La Brenne
- 28 Bestuursvergadering
- 30 Excursie Leidsche Hoeven

Juni

- 06 Vogels in de buurt
- 06 Jeugdactiviteit - op bezoek bij een imker
- 19 Nationale Nachtvliedernacht (De Steenuil)

Deadline inleveren kopij

Hak-al 2020 – 2:

18 mei 2020

Elke woensdagochtend is de klusgroep van 9 tot 12 uur aanwezig in De Steenuil aan de Steenovenslaan 20 in Culemborg: iedereen is van harte welkom, de koffie staat klaar!